

Cultura de proximitat

Ateneus

NÚM. 34 / NOVENBRE 2024 / 8 € / Federació d'Ateneus de Catalunya

RAIMON

Entrevista al Reial Cercle Artístic de Barcelona

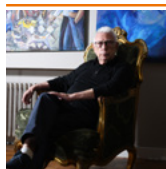
«HE ESTAT UN
MILITANT DE
LA VIDA, LA
LLENGUA I LA
CULTURA»

ESPECIAL CULTURA AL PAÍS VALENCIÀ

- Entrevista a la presidenta d'Escola Valenciana
- Reportatge: País Valencià, cultura de resistència
- Il·lustració d'Antoni Miró
- Articles de Julio Huerta, Andreu Gomila i Manuel Pérez i Muñoz

4 en portada

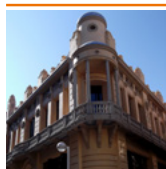
Raimon

«Països Catalans ha demostrat ser un concepte que no funciona»

10 en línia

Jordi Viñals Bros

Què poden fer les associacions socioculturals en defensa dels drets humans?

12 terra d'ateneus

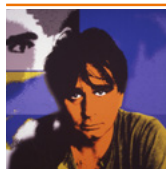
Albert Testar

La sociabilitat a la Figueres contemporània

18 l'aparador

Ateneu Popular de Ponent: L'únic ateneu amb trens

Ateneu Santfeliuenc: Un campionat europeu acollit per un ateneu

20 a mà alçada

Antoni Miró

Història d'un amic

21 columna d'opinió

Andreu Gomila

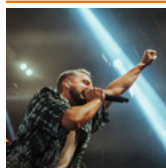
Estellés, la veu d'un poble

22 parlem-ne

Alexandra Usó

«En Escola Valenciana no ens agraden les trinxeres»

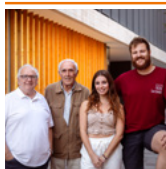
26 el reportatge

Moisés Pérez

País Valencià, cultura de resistència

33 notes d'actualitat

- Josep Maria Pou, Premi Honorífic dels Premis Ateneus
- Tamborinada accessible i descentralitzada
- Bona acollida del projecte «Ho parlem a l'ateneu»
- L'Appec premia la revista Ateneus

34 interessos comuns

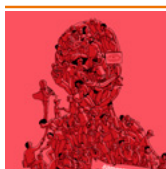
La regeneració en els ateneus

«Les expressions culturals no caduquen com a tal, però s'han d'anar revisant»

39 columna d'opinió

Manuel Pérez i Muñoz

Cròniques culturals de Nàrnia

40 opinió

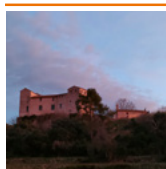
Julio Huerta

Construir comunitat i generar confiança per afrontar els reptes de futur

44 en clau política

Jordi Camps i Vicente

«Hem de treballar plegats, perquè la cultura i les tradicions no s'han de perdre»

46 camins de cultura

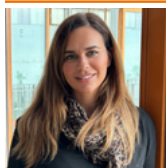
Glòria Prunés

De Vallès a Vallès

48 protagonistes

Maria Rosa Raspall

L'art de posar fil a l'agulla

50 ADN ateneista

Laia Ferrer

«L'espectador em va jutjar i qüestionar per ser dona»

PUBLICACIÓ QUADRIMESTRAL

EDITA: Federació d'Ateneus de Catalunya

DIRECCIÓ: Víctor Porres

COORDINACIÓ: Cristina Belmonte

REDACCIÓ: Víctor Porres, Glòria Prunés i Cristina Belmonte

CAP ÀREA DE COMUNICACIÓ FAC: Sílvia Espinach

CONSELL EDITORIAL: Victòria Almuni, Montse Ayats, Carme Canet, Sònia Cascón, Gal·la Cortadellas, Toni Forteza, Laura Montoy, Glòria Prunés i Marc Sureda

COL·LABOREN EN AQUEST NÚMERO: Guillem Vidal, Jordi Viñals Bros, Albert Testar, Antoni Miró, Andreu Gomila,

Xavier Aliaga, Moisés Pérez, Manuel Pérez Muñoz, Julio Huerta, Jordi Camps i Linnell, Olatz Zubia Zeberio.

FOTOGRAFIES: Juan Miguel Morales, Xavier Aliaga, Toni Galitó, Jordi Camps i Linnell, Eric Tafalla, Arxiu FAC i d. a.

FOTOGRAFIA DE PORTADA: Juan Miguel Morales

AGRAÏMENTS: Raimon; Ester Bosch i Daniel Sintes (Reial Cercle Artístic); Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana; Sònia Cascón (Ateneu Popular de Ponent); Laura Montoy (Ateneu Santfeliuenc); Alexandra Usó (Escola Valenciana); Joan Feliu (MACVAC); Emili Payà (Octubre Centre de Cultura Contemporània); Anna Oliver (Acció Cultural del País Valencià); Artur Martínez (La Fúmica); Alfons Olmo;

Andreu Ginés (Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià); Sebas Marín (Falla Borrull-Socors); Àfrica Ramírez (Associació d'Editors del País Valencià); Àlex Gisbert i Gemma Pasqual (Societat Coral El Micalet); Josep M. Tarazona (Centre Instructiu Musical d'Alfarràs); Neus Moran; Raül Rubio (Casa València a Barcelona), Carles Angaril (Unió Santcugatenc); Antoni Rovira (Foment Cultural i Artístic de Sant Joan Despí); Carla Canet (Casal Cultural Codinenc); Gabriel Ruiz (Associació per la Promoció de l'Espectacle Infantil i Juvenil a Castellar del Vallès); Jordi Camps i Vicente; GEIEG; Pep Morella (El Coro Sentmenat); Grup d'Amics del Museu Arxiu de Sentmenat; Marc Congost (El Centre de Caldes); Vicenta Pallarès (Casino de Caldes); Raquel Costa (Ajuntament de Caldes de Montbui); Núria i Rafelet; Maria Rosa Raspall i Jordi Centelles (Ateneu Terrassenc); Laia Ferrer; Recomanacat i K de Comunicació.

DISSENY I MAQUETACIÓ: Christian Saavedra (Honesto Branding Studio)

CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA: Contextual Serveis Lingüístics

IMPRESSIÓ: Colormet SL

DIPÒSIT LEGAL: B- 46681-2009

Si voleu rebre la revista Ateneus, adreceu-vos a:

Federació d'Ateneus de Catalunya

Tel. 93 268 81 30

ateneus@ateneus.cat

Carrer de la Sèquia, 9-11, 08003 Barcelona

www.ateneus.cat

També disponible en línia a

www.iquiosc.cat i ebiblio.cat

@AteneusCatalunya

@AteneusCat

@federacioateneus

El contingut escrit o gràfic, tant d'aquesta publicació impresa com de la versió digital, no pot ser reproduït o enregistrat a través de cap mena de suport sense l'autorització prèvia de l'entitat editora.

ATENEUS no es fa responsable de les opinions aportades en els articles signats. L'opinió de la revista s'expressa a l'Editorial.

Creu de Sant Jordi 2014

Premi Nacional de Cultura 2019

Pacte Nacional per la Llengua

Premi al millor reportatge

Federació d'Ateneus de Catalunya

Entitat d'utilitat pública segons la resolució JUS/675/2013.

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Diputació de Barcelona

appec
editors de revistes i digitals

Resistent, sempre resistent!

El tancament de l'edició d'aquest número, que havia de ser una doble celebració —perquè *ATENEUS* compleix 15 anys de vida i perquè hem rebut un premi de la 24a Nit de les Revistes i la Premsa en Català—, ha coincidit amb una notícia fatídica, que ens ha colpit de manera profunda: el desastre provocat per la dana en el bell mig del País Valencià, amb unes conseqüències devastadores en molts àmbits, però, sobretot, amb el dolor de la malaurada pèrdua de vides humanes.

Sempre plou sobre mullat. Abans que es produís aquesta lamentable tragèdia, el reportatge del periodista valencià Moisès Pérez i la resta d'apartats d'aquest número, dedicats a la situació actual de la cultura i la llengua al nostre país veí, ja ens feien arribar a una doble conclusió que, desgraciadament, s'ha tornat a fer palesa —amb repercussions molt més greus— amb la crisi de la dana: els valencians es mereixen uns governants de més alçada i sempre és la societat civil, des del voluntariat i amb el coratge que els manca als polítics, qui acaba fent la feina que pertocaria a l'administració.

A grans trets, el balanç d'aquesta radiografia sobre l'estat de la cultura i la llengua dibuixava un panorama gens esperançador, especialment pel que fa a l'ús social del valencià entre els més joves, però s'albirava la confiança en alguns àmbits com la música que, juntament amb la literatura, era una de les manifestacions culturals del País Valencià, que estava vivint un bon moment i que traspassava, de manera natural, l'artifici de les fronteres autonòmiques en un viatge d'anada i tornada entre dos pobles que tenim una llengua comuna, i força semblances més des de la perspectiva sociocultural.

Caldrà estar atents per comprovar com evolucionen aquests «brots verds», que ara es poden veure amenaçats pels efectes de la tragèdia, ja sigui de manera directa per l'afectació en els locals situats en la zona arrasada —amb danys greus ja documentats en editorials, llibreries, distribuïdores, companyies teatrals, sales, museus, falles...— com indirecta, si la cultura es torna a situar a la cua de les prioritats de l'administració. Un cop més, toca resistir.

A photograph of Raimon, an elderly man with white hair and glasses, wearing a black long-sleeved shirt and dark trousers. He is sitting in a large, ornate, gold-colored chair with a green upholstered seat and backrest. Behind him, on the wall, are two paintings. The one on the left is a colorful, abstract painting with figures and a dog. The one on the right is a blue-toned abstract painting. A white radiator is visible on the wall to the left of the chair. The floor is made of dark wood.

RAIMON

Entrevista al Reial Cercle Artístic de Barcelona

«PAÏSOS CATALANS ÉS UN CONCEPTE QUE S'HA DEMOSTRAT QUE NO FUNCIONA»

Text: **Guillem Vidal**

Fotografies: **Juan Miguel Morales**

Tal com va estar advertint durant aquells dies, Raimon Pelegero i Sanchis (Xàtiva, 1940) no ha tornat a cantar ni a tocar la guitarra en públic des del maig del 2017, quan va acomiadar-se (en plena *bellezza!*) amb una dotzena de recitals al Palau de la Música Catalana. L'autor d'*Al vent, Jo vinc d'un silenci i Diguem no*, entre altres cançons que formen part de la memòria col·lectiva del país, va publicar fa uns mesos dos dietaris escrits entre els anys 1981 i 1989 (*Personal i transferible* i *Punxa de temps*, tots dos a l'Editorial Empúries), amb reflexions sobre l'ofici de cantar, sobre la seva relació amb vells (i enyorats) amics, com l'escultor Andreu Alfaro o l'escriptor Manuel Vázquez Montalbán i, també, sobre les incerteses, esperances i desil·lusions polítiques d'aquell moment. Junt amb la seva dona, Annalisa Corti, el cantautor ha dedicat un munt d'esforços aquests últims anys a «ordenar» el seu imponent llegat, amb la Fundació Raimon i Annalisa de Xàtiva agafant forma en l'horitzó, però la ferma decisió, tanmateix, de no tornar a publicar mai més un disc (l'últim amb cançons d'estrena, *Rel·lotge d'emocions*, és del 2011) o escriure un llibre de memòries.

Tal com cantava a *Quan jo vaig nèixer*, vostè és del 1940. I el desembre compleix 84 anys...

Que són molts anys, eh? Són massa anys, de fet!

En fa set i mig del seu últim recital. Com es troba i com se sent, en l'actualitat, Raimon?

Fet un cataplasma, com tants altres senyors de 84 anys [riu]. Sovint parlem amb gent de la meua generació que passar dels setanta als vuitanta es nota molt, en el cos, que el canvi és important. A més, cada vegada hi ha més gent estimada, companys de viatge, que se'n comencen a anar i, tot plegat, a la vida, esdevé una miqueta més complicat...

Li llegia dir en una entrevista que, a aquesta edat, s'és més «un animal de memòries, més que no pas d'esperances».

Bé, no exactament, potser ara ho matisaria, això. Hi ha molta memòria, evidentment, però també cal que hi hagi esperança, ja que, sense esperança, es fa difícil trobar realment motius per continuar endavant quan t'aixeques al matí. Hi ha molta vida viscuda, vida que s'està vivint... però un, en aquest moment vital, és molt conscient de l'edat que es té, sobretot quan, entre els setanta i els vuitanta anys, com deia, veus un munt

de gent al teu voltant que comença a caure i no pots romandre indiferent...

Deixar de cantar va fer sorgir noves inquietuds? Ha fet aquella mena de coses pendents que molta gent sempre diu que farà l'endemà mateix de jubilar-se?

No, la veritat és que no he alterat gaire el meu sistema de treball: escriptura, molta lectura, publicar alguna cosa si crec que pot valer realment la pena, com vaig fer fa poc amb aquests dietaris dels anys vuitanta... Sí que hem entrat bastant a fons, l'Annalisa i jo, per exemple, a deixar ben ordenat tot el que tenim, sobretot l'obra escrita. Últimament, per exemple, hem recuperat les més de cinquanta columnes d'opinió que vaig escriure setmanalment durant tot un any per a la revista *Destino*, que eren pròpies de la mena de periodisme que es practica a Anglaterra i que el seu director d'aleshores, en Néstor Luján, sempre molt a l'aguait del que es feia en altres llocs del món, va agafar com a idea per crear *La Columna de Raimon*. He escrit, d'altra banda, alguns poemes, hem aplegat totes les cançons, que en són més de 150... Són tasques que porten molta feina i en les quals, l'Annalisa i jo, ara, portem força temps treballant.

Toca la guitarra?

No, ara fa temps que no. La tinc força abandonada. Fins fa un any o dos encara l'agafava de tant en tant, però ara fa temps que no, en part perquè tinc mal d'esquena i, com et deia, començo a estar fet un cataplasma [riu].

Molts cantants que anuncien la seva retirada dels escenaris, com va fer vostè l'any 2017, després no ho fan perquè s'adonen que els és impossible viure sense els escenaris. Tenia algun dubte, en aquest sentit, quan va fer aquells dotze recitals de comiat al Palau de la Música? O estava plenament convençut que aquell comiat no tindria marxa enrere?

No, de dubtes no en tenia cap ni un. Tenia molt clara la idea aquesta que diuen en italià: *finire in bellezza* [«acabar amb el llistó ben alt»]. Volia acomiadar-me en plenes condicions, no allargar-ho més del compte. Recordo una vegada que vam anar a veure el Leo Ferré, aquell cantant francès, a Sabadell i, per anar de les bambolines al micro, s'hi va estar no menys d'uns vuit o deu minuts. És cert que, una vegada es palplantava davant del micro, cantava com si no hagués passat res. I ho feia molt bé, encara! Però veure'l caminar d'aquella manera (que és, segurament, la manera en què dec caminar jo ara!) va causar-me força impressió. Jo, en canvi, el 2017, em sentia en plenes facultats. I, precisament per això, vaig concloure que era el moment adequat de deixar-ho. Volia que tant el públic com jo ens quedéssim amb un bon record. I, sobretot, no jugar amb la possibilitat de quedar-me en blanc o entrebancar-me algun dia amb les cançons, que és una cosa que, malauradament, he vist fer a cantants d'una certa edat...

No sé si s'ha divulgat prou que la paraula «recital», en el món de la cançó, va ser Raimon, qui va posar-la en circulació...

Sí, no existia, la gent no sabia com anomenar-los, els *recitals*, perquè no eren una cosa massa habitual. Eren encontres on es cantaven cançons, però també eren molt més que això. Hi havia un contingut per difondre més enllà de les cançons. I a mi se'm va ocórrer dir-ne «recitals», que és com es deia als de poesia. És una paraula que va enganxar i que, ara, m'adono que ha quedat plenament normalitzada.

«Volia acomiadar-me en plenes condicions, no allargar-ho més del compte»

Fa dos anys es va presentar la Fundació Raimon i Annalisa, que tindrà la seu en el futur Centre Raimon d'Activitats Culturals a Xàtiva i a la qual ha dedicat bona part de la seva feina els últims anys.

Sí, tindrà milers de llibres, pintures d'amics com Tàpies i Miró, material sonor... Has de tenir en compte que he fet dues gires al Japó, vaig recórrer els Estats Units cantant en una vintena d'universitats, he cantat també a França, Suïssa, Alemanya, Suècia, Itàlia... Hi ha molt de material fruit d'aquests viatges, doncs, i intentar ordenar-lo, com deia abans, demana molta feina. És un projecte que està a Xàtiva i que depèn molt de les institucions d'allà pel que fa als terminis, però tenim la plena confiança que anirà endavant.

Amb Annalisa Corti, a qui ha dedicat cançons tan boniques com *Com un puny*, s'hi va casar l'any 1966. Quines decisions importants ha pres Raimon, l'artista, gràcies a ella en especial?

Se'm fa molt difícil dir-ho, perquè des del primer moment ho hem parlat sempre tot entre nosaltres. Annalisa, en qualsevol decisió que he pres d'ençà que estic amb ella, sempre hi és present. Tinc molt en compte el seu criteri, que sovint porto a la pràctica i, altres vegades, li discuteixo força, perquè el meu, senzillament, em sembla millor. Però ho discutim tot sempre. I, sovint, ho discutim tot molt!

Allò del *Diguem no*, doncs, a vegades també va dirigit a ella...

Sí, alguna vegada sí [riu].

Parlem dels ateneus. Tot i que, anys abans, ja havia actuat a Barcelona acompanyat dels

«Volien que cantés en una altra llengua, però... què caram! La meva llengua és la de Xàtiva!»

Setze jutges o altres cantants, el primer que va oferir en solitari a la ciutat, quatre anys després, va ser, precisament, en un acte organitzat per la revista *Quatre Cantons*, a L'Aliança del Poble Nou, una entitat amb més de 150 anys d'història adherida a la Federació d'Ateneus de Catalunya.

Sí, no en tinc gaires records, d'aquell recital, perquè aviat en farà seixanta anys! Però sí que recordo que m'agradava força cantar en espais com els ateneus. De fet, jo sempre vaig cantar força en espais insòlits, començant per les escales de la Facultat de Ciències Polítiques i Econòmiques de la Universitat Complutense de Madrid davant més de 6.000 persones (i on recordo que es van fer unes fotografies impressionants!) i acabant per l'Institut Químic de Sarrià. O al carrer mateix! Vaig tenir l'oportunitat de cantar per tot el món i en indrets molts singulars i diferents.

I quina opinió li mereix el paper que juguen, i han jugat, els ateneus com a garants, promotors i dinamitzadors del patrimoni cultural dins la nostra societat?

Un paper molt important, és clar. A València n'hi

havia un [l'Ateneu Mercantil de València] a la plaça de l'Ajuntament, que aleshores es deia la *plaza del Caudillo*. Hi havia anat moltes vegades, ja que s'hi feien un munt de presentacions de llibres i tota mena d'actes culturals. Era un lloc amb molta vida cultural... A Xàtiva, en canvi, hi teníem dos casinos: el Setabense i el Comerç. Al primer hi anava la gent, diguem-ne, més benestant i, al Comerç, la gent més popular, però estaven un al costat de l'altre i convivien sense problemes, amb l'única diferència remarcable que els vestits que duïen els que anaven a ballar al Setabense potser eren un xic diferents dels de la gent que anava a ballar al Comerç [riu]. S'hi ballava molt, de fet, en aquests dos llocs!

Potser a vegades no ens n'adonem plenament, de la funció que fan...

No, segurament no. A l'ateneu de València que jo et deia, per exemple, s'hi feien una gran quantitat d'actes culturals! Jo hi he anat tant a fer presentacions de coses pròpies com a veure què hi presentava altra gent, sobretot poetes. Però el cas és que, entre una cosa i altra, hi he anat sovint. Els ateneus tenen aquesta funció i és important reivindicar tot el que fan.

Vostè, de ben jovenet a la Universitat de València, ja hi participava activament, en activitats culturals.

Sí, la qual cosa, per a mi, va ser molt important. Miquel Dolç, un filòleg mallorquí a qui vaig tenir de professor de llatí i que tenia una gran cultura, per exemple, em va fer llegir Ausiàs March amb motiu de la commemoració dels 500 anys de la seva mort i, en aquell moment, d'Ausiàs March no se'n parlava enlloc, ni en parlava ningú, ja que hi havia un interès evident per tenir segrestada la nostra identitat. Allò va ser un descobriment, perquè, a la Universitat, quan es parlava de la Història de la Literatura, no es parlava pas de la Literatura Catalana, sinó de Literatura Espanyola i prou, amb Calderón de la Barca, Garcilaso, Lope de Vega i tots aquests noms. Hi vaig tenir grans professors, aquells anys, a la Universitat de València (José María Jover, Joan Reglà...), tot i que quasi tots venien d'universitats més importants i hi estaven desterrats.

Quan, fa uns mesos, va recuperar, i publicar, aquests dos vells dietaris, explicava que els havia fet, sobretot, per aprendre a escriure bé en la seva pròpia llengua.

Exacte, i estem parlant dels anys vuitanta! Els dietaris em van semblar, en aquell moment, un bon sistema per poder escriure en català, ja que és un gènere que no t'obliga a parlar de res en concret sinó del que se't va acudint mentre escrius. És així com vaig fer aquests llibres. Castellà, francès, italià, anglès... amb tots aquests anava bé, però on fallava, precisament, era en el català, ja que no l'havia pogut estudiar a l'escola ni enlloc i, per tant, era molt difícil tenir referents propis.

Mai no va cantar en castellà, francès, italià o anglès, però, sinó que sempre es va mantenir ferm amb el català.

Quan, l'any 1963 vaig fer el meu primer disc, que tenia quatre cançons (*Al Vent, Som, La Pedra i A Cops*), se'n van vendre, d'entrada, més de 40.000 exemplars, que era una xifra, en l'època, impensable per a un disc en català que, a més, no tenia flamenc ni aquells boleros propis d'en Machín. Això va provocar que, de seguida, em vinguessin d'una companyia de discos a proposar-me que cantés en castellà. I, més tard, em van dir de fer-ho en anglès i francès. En els anys que vaig estar en actiu, de fet, tot sovint hi va haver gent que intentava que cantés en una altra llengua, però... què caram! La meua llengua és la de Xàtiva!

Se sent especialment orgullós, doncs, de no haver cedit mai ni un pam, en aquest aspecte?

No, «orgullós» no seria la paraula. Jo el que volia, simplement, era fer les coses bé. Per què coi la llengua en què canto hauria d'haver estat una llengua diferent del català, que és la llengua amb la qual m'expresso? És cert que en castellà o francès hauria guanyat segurament força més diners, però a mi el que m'interessava no era fer diners, no volia ser ric. Amb el que teníem, anàvem vivint, i, per a l'Annalisa i jo, això era més que suficient.

Li preocupa, actualment, la situació de la llengua?

La meua preocupació no crec que serveixi per a res, però sí que diria que és força inqüestionable el fet

«Sense esperança, és difícil trobar motius per continuar endavant quan t'aixeques al matí»

«És important reivindicar el que fan els ateneus»

Raimon a l'Institut Químic de Sarrià (1966).
Arxiu Fundació Raimon i Annalisa

Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (2014). Arxiu Omnium Cultural

L'últim recital al Palau de la Música (2017). Foto: Bofill.
Arxiu Fundació Raimon i Annalisa

que, en segons quins llocs, el català va de baixada. A Barcelona, segurament, malgrat tot, encara hi és força present, però a València, per exemple, depèn de qui mani, comença a esvair-se de la vida pública enormement. I ara, que tornem a tenir manant aquests del PP, estem en un d'aquests moments. A Xàtiva, en canvi, la llengua és més viva, trobo que està una mica millor...

Als dietaris que va publicar fa uns mesos parlava força de «Països Catalans». És una idea en declivi?

Va ser, podríem dir, un concepte de projecte. Joan

Fuster en parlava, sí, però el de Països Catalans ha demostrat ser un concepte que no funciona, perquè a València la gent es diu que és «valenciana», a Mallorca, «mallorquina» i, a Catalunya, «catalana». I, quan es parla de «catalans», sembla que es parli només dels del Principat, amb la qual cosa, doncs, es fa molt difícil que ens diguem tots «catalans». Parlem tots una mateixa llengua, però també parlen una mateixa llengua els francesos de França i els del Canadà, que no es consideren part de cap cosa concreta. La de Països Catalans, doncs, és una etiqueta irreal. No existeixen, els Països Catalans. Podia ser un projecte, i Fuster, de qui jo era un molt amic, va pensar segurament en el que hauria de ser, però no va acabar sent.

El devien venir a buscar sovint per formar part de partits polítics, a algú com vostè...

Sí, aquesta és tota una altra història. Molta gent volia que jo em fes militant, però jo no he militat mai en cap partit polític, encara que jo, a diferència de mon pare, que es va fer un tip d'entrar i sortir de presó pel simple fet d'haver estat president del Sindicat de Fusta, la qual cosa tampoc no era delictiu, no he estat mai un *anarco*. Mon pare, però, era anarcosindicalista i ma mare, amb un germà afusellat al final de la Guerra Civil, socialista.

En què considera que ha estat un militant, doncs, Raimon?

He estat un militant de la vida, per començar! I de la llengua i la cultura!

QUÈ PODEN FER LES ASSOCIACIONS SOCIOCULTURALS EN DEFENSA DELS DRETS HUMANS?

Jordi Viñals Bros

Responsable d'Activisme d'Amnistia Internacional Catalunya (AIC)

Fer-se aquesta pregunta sense tenir en compte la feinada que fan multitud d'associacions pel foment dels drets humans seria injust, però plantejar-se-la és condició obligatòria per continuar enfortint aquest treball. De la mateixa manera, reivindicar l'accés a drets fonamentals per a tothom és bàsic, però treballar per consolidar xarxes àmplies de persones que ho lluitin conjuntament sempre serà essencial.

L'altre dia, una coneguda compartia a xarxes socials quant l'havia inspirat *El 47*, una pel·lícula que t'ensenyava

que «si persegueixes els teus somnis, res és impossible», deia. En temps d'individualisme màgic, no em va sorprendre que fins i tot un film sobre la lluita col·lectiva d'un teixit veïnal pogués interpretar-se des del prisma del «si vols, pots» individual, però sí que em va plantar davant d'algunes preguntes que considero que urgeix fer-nos, si volem respondre la del titular. Les veritables defensores de drets humans es fan preguntes, que diríem reinventant una frase de Carl Sagan.

Quina idea té el conjunt de la societat de tot allò que envolta els drets humans? Els sembla una cosa abstracta? En general, el gruix de la població participa de l'enèsima xerrada organitzada, amb molt bona intenció, sobre les vulneracions més a prop i més lluny? No és cap secret que ens cal continuar diversificant les propostes de sensibilització que plantejem: provar diferents metodologies, sortir dels espais propis i mirar d'entendre els codis que operen en entorns diferents... L'altre dia,

fins i tot, una amiga molt activa en el teixit associatiu em deia que ella n'està tipa, de les taules rodones, que ja no hi va, que sempre som les mateixes persones, que el format ha caducat.

Els drets humans són la línia vermella que ens aplega a sectors diversos, o que com a mínim té el potencial per fer-ho. Una àmplia pluralitat de col·lectius, idees i propostes ens hi hem de trobar per fer front a la desmobilització generalitzada, al context actual de retrocés de drets, de repressió creixent, de discursos d'odi i reaccionaris. No obstant això, si no ho fem des d'una òptica comunitària, d'enfortiment del teixit veïnal i associatiu, no avançarem a bon ritme.

Un exemple potser explica millor la idea: té sentit que una associació organitzi una activitat pública a Catalunya sobre els riscos de les persones defensores de drets humans a Colòmbia? I tant. Des d'una lògica d'enfortiment comunitari, al mateix temps,

çté sentit fer-ho de la mà de la diàspora colombiana, conjuntament amb els seus propis col·lectius i buscant interpel·lar les persones de la mateixa comunitat no organitzades? Aquest treball en conjunt no propicia únicament una activitat amb més sentit, també hauria de permetre gestar xarxes que solidifiquin amb el temps.

Des del teixit associatiu no només tenim la responsabilitat de canalitzar les preocupacions de la nostra comunitat; de fer partícips a realitats diferents de la nostra i amarar-nos-en; d'interpel·lar noves persones fent que les seves necessitats i problemàtiques siguin convidades a

entrar en escena. No només tenim la responsabilitat d'acostar-nos a qui, pel motiu que sigui, no s'està acostant a les nostres propostes amb el format actual, sinó que tenim el deure de fer entendre que totes aquestes preocupacions, realitats, necessitats i problemàtiques (en definitiva, drets humans no sempre garantits) es defensen des de la implicació real, directa i col·lectiva.

Per això, quan una altra amiga (que treballa en un equipament municipal fent primeres atencions davant necessitats variades: estudis, feina, habitatge...) m'explica, desanimada, que poc més pot

fer cada vegada que atén algú que té un desnonament aviat, em ve al cap de nou la frase que tanca el primer paràgraf: reivindicar l'accés a drets fonamentals per a tothom és bàsic, però treballar per enfortir xarxes àmplies de persones que ho lluitin conjuntament sempre serà essencial.

Davant les limitacions d'un sistema injust, les associacions socioculturals han de ser una eina útil d'organització i construcció entre persones diverses. Allò «col·lectiu» o «comunitari» no són només consignes, són l'ingredient necessari per fer-hi front.

vera

**nou patrocinador de
la Federació d'Ateneus
de Catalunya**

Fibra i mòbil de veritat | 1543

**Promocions especials
per a tots els ateneus*
i descomptes per a
tots els socis.**

*Consulteu la promoció amb el tècnic de la vostra delegació territorial.

LA SOCIABILITAT A LA FIGUERES CONTEMPORÀNIA

Text: **Albert Testar**

Amb la col·laboració de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana

Figueres ha tingut durant la contemporaneïtat una gran diversitat d'espais de sociabilitat que han canalitzat els diferents impulsos culturals, artístics, confessionals i polítics de la seva ciutadania.

El Casino Menestral Figuerenc, fundat el 1856 i plenament inserit en la vida associativa, encara avui en dia és l'exemple més característic de l'impuls i el dinamisme d'una societat civil que històricament ha hagut de suplir els dèficits de les administracions.

Els casinos i els ateneus foren els canalitzadors principals de l'associacionisme d'esbarjo en el marc d'una nova sociabilitat urbana que s'estava formant als inicis de l'estat liberal. De fet, són un dels instruments a través dels quals les diferents classes naixents s'adaptaven a la fi de l'Antic Règim i al triomf del liberalisme. La nova societat que s'estava construint necessitava aglutinar la població en punts d'interès compartits. Li calia donar sortides diferents del lleure, tot suplint el dèficit de l'oferta estatal, també afavorir les activitats solidàries i, sobretot, esmorteir les cada cop més grans diferències ideològiques i socials.

A les dècades centrals del segle XIX Figueres es transforma amb un creixement sostingut, tant demogràfic com econòmic, fruit d'una activitat mercantil i industrial que aprofitava l'estabilitat de la postguerra carlina. La ciutat es renova urbanísticament en un marc d'un cert dinamisme sociopolític i els hàbits culturals forçosament canvien. En aquells anys encara podem trobar formes de diversió popular institucionalitzades lligades, per exemple, a canals de beneficència pública, però la festa ja comença a agafar el to laic i secular plenament modern, regularitzat per llei i celebrat en espais especialitzats.

Trobarem diferents tipologies de casinos. Uns amb pulsions més menestrals o populars i d'altres més mesocràtics, fins i tot d'aristocràtics. Tot i la seva aparença apolítica s'hi amaga sempre una plataforma de creació ideològica i sovint de formació d'identitats.

A la Figueres de mitjan segle XIX, el pes dels sectors artesans i dels petits comerciants i fabricants era important. Les rendes i oportunitats estaven relativament prou repartides en comparació amb altres realitats urbanes del país. Aquesta base socioeconòmica, malgrat estar políticament al marge d'un sistema profundament centralitzador i restringit, lluitava des de diferents fronts per ampliar els àmbits de democràcia i per assolir un repartiment dels beneficis del creixement econòmic i dels avantatges cívics de la societat liberal: treballava per la llibertat i la justícia social.

Les elits no sempre responen al mateix programa cultural i polític. Les podem trobar creant espais de col·laboració, però també construint-ne d'altres que entren en competència. De fet, les diferents burgesies en ascens i les classes mitjanes en formació no eren un conglomerat homogeni. S'aniran configurant amb el temps, per sedimentació, a partir de les diferents experiències i conflictes viscuts, que faran confluïr, o no, interessos i consciències col·lectives. Els diversos llocs de relació i d'intercanvi que es creen a mitjan segle XIX a Figueres responen a aquestes lògiques històriques.

Ballada de sardanes en ocasió de les festes del centenari del Casino Menestral Figuerenc

« Serà dins d'aquesta nova petita ciutat burgesa on apareixen els primers casinos com a mostra d'un model més modern de sociabilitat »

Façana del Casino Sport Figuerenc

El 1856 es funda el *Casino Menestral Figuerenc*, lògicament menestral i artesà. Una entitat que serà cridada a ser la més important i influent i, avui dia, la més longeva de la ciutat. L'any següent es funda el *Casino Figuerense*, que respon a algunes de les mateixes inquietuds sociopolítiques del primer, però des d'una vessant molt més mesocràtica. Desapareixerà a inicis de la dècada dels noranta per manca d'espai i projecte propi diferenciat. El 1857 també és la data de la fundació de la *Sociedad La Aldena*, una entitat de ball creada per joves de la ciutat, però de la qual només en coneixem alguns indicis.

El 1858 es funda una altra entitat de tarannà molt diferent, fins i tot oposat als que acabem de citar, i orientada al lleure de les classes altes, el *Liceo Figuerense*, i que té el teatre, però sobretot la música, com a factor de distinció social la seva raó de ser. Paral·lelament, es crea, o almenys hi ha un intent de fundació, el *Casino del Comercio* de recorregut prou incert. Més coneguda serà la vida

del *Casino Artístico*, fundat el 1859 i desaparegut el 1870. Per les seves activitats i actituds polítiques, ambdós tenien un parentiu (determinada premsa republicana en parla com a entitats germanes) amb el *Menestral* i el *Figuerense*.

Balconada de la Societat Coral Erato, presidida pel bust de Josep Anselm Clavé, 1910

La dècada dels seixanta veurà la fundació d'una entitat de llarg recorregut fins a l'actualitat i que acabarà reagrupant les classes populars figuerenques durant moltes dècades, la *Societat Coral Erato* (1862), una entitat del món Clavé. El

mateix any sabem de l'existència de la *Sociedad La Juventud*, la qual té com objecte l'oci a través de danses, però sense rastre després de 1863. Aquests anys també veuran el naixement del *Casino El Lazo* (1866), de curta existència, ja que s'extingeix al cap de sis anys. Un casino, que, si bé també el podríem encasellar dins el conjunt d'entitats progressistes de la ciutat, no gaudia exactament de les mateixes relacions de fraternitat entre elles.

El món coral fou divers. El 1870 apareix de la *Societat Coral Juventud Figuerense*, tot i que l'any següent se'n perd la pista. Un altre cor, *La Fraternidad*, es funda el 1879, amb recorregut escàs, dissolt el 1887. Tres anys abans, el 1884, s'havia fundat el cor l'*Amistad Figuerense*, però que ha deixat ben poc rastre, tot i que probablement fos l'origen de la *Sociedad La Amistad*, creada el 1890 i que desapareix a principis de segle XX.

El món catòlic també s'organitza, encara que més tardanament. El *Centro de Catòlicos de Figueras* (1884) serà la primera i més longeva entitat. De caràcter plenament confessional i integrista, té el suport de l'Església catòlica local. Tanmateix, la seva durada no és gaire llarga, ja que es dissol el 1907. Patí una breu escissió, el *Círculo Santa Cruz* (1889), que tenia una voluntat encara més reaccionària.

El 1891, a part de l'aparició de la *Sociedad Recreativa Submarino Peral*, neix el *Casino Sport Figuerense*, el qual ha traspassat dos segles amb plena vida social. Aquesta entitat neix com a espai de socialització de les elits a partir d'un nou fenomen d'oci que

estava apareixent a finals del XIX, l'esport. Amb els anys s'anirà transformant en lloc de trobada de les classes benestants de la ciutat. Especialment a partir de 1936, quan desapareix el *Liceo Figuerense*, que anava dirigit al mateix grup social, i sobretot de 1939 en endavant, amb la instauració del règim franquista.

La darrera entitat que sorgeix a la Figueres del segle XIX és el *Círculo Apolo* (1893), una associació de capes mitjanes que tenia per objecte organitzar balls als salons del teatre municipal. Desapareixerà el 1913.

En aquesta segona meitat del XIX també existiren diferents centres adscrits o patrocinats per partits polítics, bàsicament republicans, que tenien com a objectiu difondre els seus ideals polítics. Més enllà de la creació de marcs estables de sociabilitat, responien a criteris sovint conjunturals i sempre partidistes.

El segle XX veu néixer el *Centre Catalanista* (1901), que trenca certes dinàmiques polítiques de la ciutat. Per exemple, el seu pensament influencia la creació de la *Lliga d'Acció Social* (1907), evolució del desaparegut *Centre de Catòlics*, amb un sentit més social, tot abandonant cert tradicionalisme i abraçant ideals, especialment lingüístics, del nou món catalanista. Però es dissol el 1927, erosionada per una política d'aproximació a la dictadura i per la creació del *Patronat de La Catequística* el 1921. Aquesta, amb uns mecanismes d'aproximació a la població menys elitistes i més pastorals, la deixa

Federació d'Ateneus
de Catalunya

SUBSCRIU-TE A LA REVISTA

#SomAteneus

#SomCultura

#SomEssencials

Preu
subscripció
anual

20€

(3 números)

« La Catequística desenvolupà tota una política integral de sociabilitat confessional: casals d'estiu, grups de teatre, colles excursionistes i esports »

Escenari del teatre de la Catequística als anys trenta

sense marge per promocionar-se davant del món catòlic.

La Catequística desenvolupà tota una política integral de sociabilitat confessional: casals d'estiu, grups de teatre, colles excursionistes i esports. Tant *Acció Catòlica* com la *Federació de Joves Cristians de Catalunya* hi tingueren aixopluc. La construcció d'un edifici propi (encara plenament en ús), al qual es traslladen el 1932, li donà un impuls decisiu. Des del punt de vista comunicatiu editaren *Vida Parroquial* (1928) com a òrgan oficial, setmanari que, amb fases molt diferents, es publicà fins al 1974.

A partir de la guerra civil i fins a l'actualitat, els espais de sociabilitat figuerencs es poden adscriure

amb força precisió a diferents classes socials. Mentre que els sectors benestants concentren el seu lleure en el *Casino Esport*, les classes mitjanes ho fan al *Casino Menestral* i els sectors més populars, a la *Societat Coral Erato*. Tots tres nascuts en diferents moments del segle XIX i que han arribat a l'actualitat amb una presència ciutadana desigual. *El Menestral*, que el 1906 inicia la construcció d'un edifici propi (actualment en reformes), s'anirà convertint, amb ritmes diferents segons els períodes, en un veritable centre cívic de la ciutat, amb una gran influència cultural en diferents àmbits i abastant més espais i grups socials dels que aplegava de forma original.

SUBSCRIPCIÓ PER CORREU

DADES PERSONALS

Nom i Cognoms

Domicili

Codi Postal

Població

Telèfon

Correu electrònic

SUBSCRIPCIÓ ANUAL: 3 números 20 €. Data de subscripció:

FORMA DE PAGAMENT: Ingrés a CaixaBank: ES59 2100-0835-12-0200364124

Retalleu i envieu aquesta butlleta a: Federació d'Ateneus de Catalunya.

Carrer de la Sèquia, 9-11, 08003 Barcelona.

SUBSCRIPCIÓ EN LÍNIA

Ompliu el formulari de subscripció que trobareu a www.ateneus.cat

JOSEP MARIA POU, PREMI HONORÍFIC DELS PREMIS ATENEUS 2024

L'actor i director teatral Josep Maria Pou rebrà el Premi Honorífic de la 35a edició dels Premis Ateneus en el decurs de la gala que organitza la Federació d'Ateneus de Catalunya. El Premi Honorífic té com a objectiu donar valor a entitats, institucions o persones relacionades d'alguna manera amb el món ateneista que han destacat en el seu treball en l'àmbit cívic, cultural o artístic del nostre país. El guardó vol reconèixer la seva destacada trajectòria professional i la seva contribució inestimable al món de les arts escèniques i la cultura catalana. Josep Maria Pou ha agraït «de cor» el Premi Honorífic i ha declarat que és «un reconeixement que m'honora i que em vincula amb més força que mai amb aquests espais educatius que són els ateneus d'arreu del país».

TAMBORINADA ACCESSIBLE I DESCENTRALITZADA

Aquesta tardor, La Tamborinada, la festa major de les entitats vinculades a la Fundació La Roda, celebra cinc diades arreu de Catalunya. Enguany, l'esdeveniment tindrà lloc als districtes de Sants-Montjuïc, Nou Barris i Ciutat Vella de Barcelona, així com a Girona i Lleida. Totes les animacions infantils de l'edició seran accessibles en llengua de signes catalana.

BONA ACOLLIDA DEL PROJECTE «HO PARLEM A L'ATENEU»

Amb la intenció de revifar l'esperit històric dels ateneus com a focus de debat, tertúlia i coneixement, el projecte de la FAC «Ho parlem a l'ateneu» ha omplert les sales de conferències d'aquestes associacions emblemàtiques durant l'any. Toni Soler, Francesc Mauri o Ada Parellada són alguns dels experts que han visitat les entitats per parlar de temes d'actualitat.

L'APPEC PREMIA LA REVISTA ATENEUS

La revista *ATENEUS* ha estat guardonada amb el premi a Millor Reportatge de Revista de la 24a Nit de les Revistes i la Premsa en Català que organitza l'APPEC, pel reportatge *Tot un món de festivals*. Un treball del periodista Xavier Amat i Puig, publicat en el número 32 de la revista, que s'endinsa en els més de 30 festivals organitzats per ateneus arreu del territori.

ATENEU POPULAR DE PONENT L'ÚNIC ATENEU AMB TRENS

La Secció de Modelisme Ferroviari de l'Ateneu Popular de Ponent va néixer arran de la inquietud de quatre amics i aficionats al tren, per allà l'any 2000. Es reunien de tant en tant, per parlar i explicar-se les seves experiències.

Aquest grup va anar creixent fins a unes 10 persones, i l'any 2008, com que alguns dels seus membres ja eren socis de l'Ateneu, la resta va decidir fer-se'n socis i crear la secció dins de l'entitat. Actualment la secció té 20 membres.

L'activitat més important de la Secció de Modelisme Ferroviari de l'Ateneu Popular de Ponent durant el curs és la construcció d'una maqueta modular a escala N, d'uns nou metres i que representa l'estació de Cervera, i que ja està totalment acabada. Ara estan dissenyant i començant una altra maqueta modular de l'estació de Lleida.

La finalitat més important d'aquesta secció és fomentar la participació de tots els seus membres amb un objectiu comú i formar un equip, organitzant tallers de totes les temàtiques que comporta aquesta activitat. Una altra de les seves finalitats és l'exposició d'aquesta maqueta a diferents fires, amb circulació de trens, donant a conèixer el món del modelisme ferroviari, i això ho estan fent en diverses entitats i esdeveniments.

La més important és la Fira Expotren, que es fa a la ciutat de Lleida cada any des de 2010. Fira d'àmbit internacional pels seus expositors, i on l'Ateneu Popular de Ponent, a part de la seva participació, també n'és entitat col·laboradora.

A més, també exposen els seus mòduls en diverses entitats de la ciutat i poblacions de Lleida, entre elles les associacions de veïns. Durant l'any 2023 van exposar a l'Associació de Veïns del barri de Balàfia amb motiu de la seva Festa Major amb un gran èxit entre els assistents, on van participar diversos infants i joves fent circular els trens. Això mateix va passar a l'Associació de Veïns del barri de Pardinyes.

Al final del mes d'octubre també van exposar a la Seu Vella de Lleida, amb motiu del Dia de la Seu Vella, organitzat per l'Associació dels Amics de la Seu Vella, amb un gran èxit d'assistència de públic.

Dintre de la Secció de Modelisme, es pretén tant motivar les relacions interpersonals com les destreses i habilitats dels membres de la secció. Per aquest motiu, a més de les trobades quinzenals que es fan en l'Ateneu, també organitzen sortides per tota Catalunya, per visitar diferents associacions de modelisme ferroviari i altres fires dedicades al tema que tenen lloc al territori.

ATENEU SANTFELIUENC

UN CAMPIONAT EUROPEU ACOLLIT PER UN ATENEU

Aquest estiu, l'Ateneu Santfeliuenc va obrir les seves portes a una nova experiència internacional. De l'1 al 4 d'agost, l'entitat va acollir el Torneig Europeu de Shogi ESC/WOSC 2024, un campionat dels coneguts com a «escacs japonesos» que va convocar més de 110 persones d'arreu del món.

Es tractava de la primera edició d'aquesta competició en territori espanyol, i va ser possible gràcies a la col·laboració de la Federació d'Ateneus de Catalunya amb l'Associació Shogi no Kokoro de Barcelona.

El shogi (将棋、しょうぎ) és un joc de tauler per a dos jugadors, es considera que pertany a la mateixa família que el *xiangqi* i els escacs occidentals, que van evolucionar del joc persa *xatranj*, descendent al seu torn de l'indi *xaturanga*. Per això, i per la semblança amb els escacs, és comú d'anomenar-lo «escacs japonesos». A diferència dels escacs que es juguen habitualment a Catalunya, el tauler del *shogi* és de nou files per nou columnes, i els jugadors disposen de vint peces iguals a les de l'oponent, que es diferencien per la direcció que assenyalen sobre el tauler, orientades sempre vers el rival.

L'acte inaugural es va celebrar en un espai municipal polivalent de prop de l'Ateneu, amb la presència de tres professionals del *shogi*: Masakazu Kondoh 7-dan, Tetsuaki Sanada 3-dan i Yasushi Ishikawa 4-dan i el president de la FESA Frank Rövekamp. A la cerimònia de cloenda es va comptar amb l'assistència de la cònsol general adjunta del Japó a Barcelona, Shoki Igarashi.

El campionat es va desenvolupar paral·lelament a tres sales de l'Ateneu i va constar de 9 partides de 45 minuts. A dues sales es jugava el torneig i a la tercera els jugadors podien repassar les partides jugades, demanar consell als professionals o, fins i tot, jugar una partida amb ells.

A més, es va realitzar un taller obert a tota la ciutadania per donar a conèixer aquest joc de taula japonès. Per a qui senti curiositat per aquesta disciplina, pot contactar amb l'Associació Shogi no Kokoro (*shogi.es*), tenen *dojo* a Barcelona i participen en diversos esdeveniments japonesos ensenyant *shogi*.

Van ser uns dies perfectes per donar conèixer l'Ateneu i la ciutat de Sant Feliu de Llobregat, i per això l'entitat va editar una petita guia cultural i d'oci de la vila que es pot consultar també en línia al web ateneusantfeliuenc.cat.

Autor: Antoni Miró

Títol: *Història d'un amic*

Tècnica: Acrílic sobre llenç

«El pintor alcoià de nació catalana, Antoni Miró, va ser un dels grans amics del cantautor, també alcoià de nació catalana, Ovidi Montllor. Tots dos vinculats a El Micalet, que els va honorar amb la distinció Miquelets d'Honor per mantenir-se sempre fidels al servei d'aquest poble. Com a mostra d'aquesta amistat, Miró va lliurar a El Micalet un dels seus quadres en memòria de l'Ovidi.»

Antoni Miró (Alcoi, 1944) és un dels grans pintors contemporanis catalans. Fundador del Grup Alcoiart (1965-1972), és un artista amb un ressò nacional i internacional de primer ordre, amb sèries temàtiques compromeses, punyents i esplèndides.

La **Societat Coral El Micalet** es va fundar a València l'any 1905, com a continuació de l'Orfeó Valencià El Micalet, que es va crear arran de la massiva i entusiasta vinguda a València dels Cors de Clavé, l'any 1893: 42 societats corals, amb 1.130 cantaires, van actuar a la plaça de bous de València davant 20.000 espectadors, que els ovacionaren emotivament, mentre els cantors responien enlairant llurs vermelles barretines.

ANDREU GOMILA

Poeta

Estellés, la veu d'un poble

Els poetes, se'ls emporta el vent. N'hi ha molt pocs que traspassin els anys, les dècades, i quan ho fan és gràcies a algun vers, algun poema, que ha quedat incrustat en la memòria col·lectiva, com si sempre hi hagués estat. Vicent Andrés Estellés n'és un, segurament un dels poetes en llengua catalana més llegits del segle XX. Llegit i revisat per part de molts poetes, però també per part de la gent. Qui no trepitja València i recorda els versos d'*Els amants*, el «No hi havia a València dos amants com nosaltres»? També potser hi ha algú que recordi la potència abassegadora del seu *Coral romput*, aquell poema llarg, fundacional? Un poema inclòs a *La clau que obri tots els panys* (1971), que podem trobar en el primer volum de l'obra completa del de Burjassot, que ja compta amb onze toms.

Estellés va ser un poeta total, d'obra voluminosa, i que va voler abraçar gèneres, metres, tradicions. Tot. És el poeta de l'amor i de la mort, del forner i de la dona que penja la bugada al terrat, dels amants i del dol, del pare que va perdre una filla de quatre mesos i desafia la desconeguda («Si algun dia us diguessen que han matat la Mort, / no pregunteu, amics, qui és el que ho ha fet. / Serà un pare. Serà un pare o una mare.»), el que actualitza Ausiàs March i Petrarca, el que va voler fer un mapa del País Valencià, cronista del seu temps. El que, des de Burjassot estant, va desitjar ser la veu d'un poble. Sabia que patiria, que tindria fam i set, que estaria despert tota la nit, que assumiria la pena i el silenci, a la recerca de la paraula justa que ho alleugi tot, amb vocació d'antologia.

I avui, cent anys després del seu naixement, quan en fa trenta-un que va morir, Estellés continua viu. El va cantar Ovidi Montllor i l'han cantat Mishima i Òscar Briz. Toti Soler, ara amb Pere Arquillué, continua tocant *Coral romput*. I nosaltres, habitants del segle XXI, ens fem creus que un sol home hagués estat capaç d'aixecar una obra tan vasta i hipnòtica. Que avui, més que mai, sigui encara la veu d'un poble.

Alexandra Usó

Entrevista a la presidenta d'Escola Valenciana

«EN ESCOLA VALENCIANA NO ENS AGRADEN LES TRINXERES»

Text i fotografies: **Xavier Aliaga**

Des del mes de juny del 2022, Alexandra Usó i Cariñena (Bétera, Camp de Túria, 1963) és la presidenta d'una de les entitats cíviques més importants del País Valencià, Escola Valenciana, clau en la normalització lingüística i cultural del territori. Usó ens parla del paper de l'entitat en l'actual context, un retorn de la dreta al govern, però amb paràmetres diferents, sense complexos, a l'hora de menystenir i devaluar el valencià.

Fa any i escaig que es va produir el canvi polític al País Valencià. En aquest temps han passat moltes coses, però la més immediata és l'anomenada «lleï de llibertat educativa» i la tria per part de les famílies de la llengua vehicular de cada centre. Ara mateix, s'estan fent campanyes per defensar l'ensenyament en valencià. Què pensem que passarà?

Nosaltres no volem anomenar aquesta lleï «de llibertat educativa», perquè és una fal·làcia, ni tampoc «lleï Rovira». Per a nosaltres és la Lleï 1/2024. I aquesta lleï, que entra en vigència el curs vinent, es carrega totalment el plurilingüisme anterior, deixant en mans de les famílies la tria de la llengua base, però sense respectar la diversitat, atenent el que decidisca la majoria, amb tot el que això suposa. No és cap sorpresa, l'objectiu del govern de dreta és la unificació, són gent monolingüe que no entén la diversitat del nostre territori i, menys encara, la diversitat lingüística. Alguns creuen que és una tornada a les línies del plurilingüisme, però res més lluny de la realitat. Ells el que pretenen és que la gent pense que triarà

lliurement si vol estudiar valencià, però aquesta decisió dels legisladors conté un defecte de forma: està en contra de l'Estatut d'Autonomia i de la Lleï d'Ús i Ensenyament del Valencià (LUEV). Per què? Perquè tenen l'obligació de garantir que el coneixement de les dues llengües cooficials entre el nostre alumnat siga igualitari. Amb aquesta lleï, el valencià serà reduït a mínims. Si afegim a això la decisió d'expedir certificats de valencià C1 amb la nota de batxillerat, la broma esdevé ja una paròdia: són certificacions que estan fora del marc europeu, sense avaluadors externs als centres. Fa poc es va fer un estudi que demostrava que els centres concertats i privats de l'àrea de València regalaven les notes.

Podria passar, a més, que Catalunya no reconeguera els certificats fets al País Valencià. S'estaria perjudicant els ciutadans i ciutadanes valencians que volgueren treballar al Principat.

Sí. A més a més, és una presa de pèl, perquè un professor o professora de català ha de treballar a

«Els joves coneixen el valencià,
però no l'usen perquè no els fa falta»

l'aula la llengua, però a uns altres nivells. La nota no és una competència expressa per comunicar correctament en l'àmbit laboral i, fins i tot, per poder donar classes. Diuen que així la gent no odiarà tant el valencià. El que volen dir és que no l'odiaran tant com ells.

Vist amb perspectiva, es va equivocar el govern del Botànic canviant el sistema de línies per un model plurilingüe?

Totalment. Als inicis, els objectius del model eren correctes, però no van preveure que ens trobaríem amb jutges que tirarien per terra aquell sistema unitari. Jo treballo en un centre i algunes de les línies en castellà eren autèntics guetos. Es volia acabar amb tot això per fer un sistema més inclusiu, però ara, vist amb perspectiva, veiem que va ser un error, perquè almenys les línies en valencià podien ser una mena de reserva índia per als valencianoparlants. I això ho hem perdut totalment.

Has parlat en diverses ocasions d'emergència lingüística. I les coses han anat a pitjor. Però fa la sensació que la gent no té aquella sensació d'emergència.

Els valencianoparlants la tenim.

Em referia precisament als valencianoparlants. La tenim de veritat?

Sí, perquè veus que la societat va canviant, però hi ha coses que no canvien: vas al metge i et demana parlar en castellà, t'apropes a una administració pública i passa el mateix... Nosaltres férem un estudi centrat en les institucions pròpies de la Generalitat Valenciana i ens adonàrem que un 70% del funcionariat tenia el requisit. És un percentatge altíssim. Però no el fan emprar. L'emergència és perquè tenim uns mitjans de comunicació bàsicament en castellà i costa trobar gent pel carrer parlant en valencià. Hi ha un ús social baix de la llengua, ací i a Catalunya, però hi ha un coneixement alt perquè l'hem ensenyat a les escoles. Els joves coneixen el valencià, però no l'usen. Per què? Perquè no els fa falta.

Sou una entitat que ha fet un gran esforç per normalitzar la llengua a través de la música. Aquesta operació ha estat un èxit,

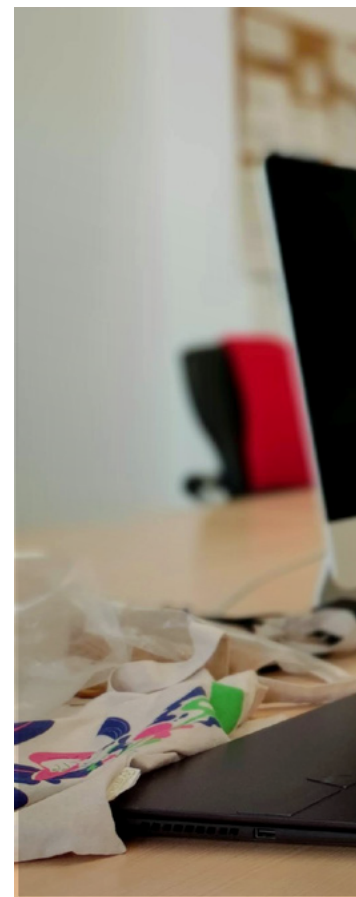
els concerts en valencià estan plens, però en ells s'escolta cada vegada més gent que parla en castellà. S'ha popularitzat la música en valencià, però això no ha portat a un ús social més gran. És curiós.

El tema de l'ús social és complex, no sempre hi ha causa-efecte. Saps que nosaltres organitzem cada any 22 o 23 trobades d'escoles per la llengua que acaben en un concert de grups de música en valencià, actuacions que s'engloben dins de La Gira, que acaba el darrer cap de setmana de juliol amb el festival Feslloc, una iniciativa també amb molt de seguiment. Però en la qüestió de l'ús social ha d'haver-hi un tema de voluntarietat, hi ha una circumstància que no acaba de canviar mai: veus una persona amb determinats trets racials i, automàticament, li parles en castellà. I potser viu ací tota la vida, o l'han adoptada. I un altre mal ús és que en una conversa, quan hi ha alguna persona que parla castellà, però ens entén perfectament, hi ha un factor inconscient que ens fa canviar de llengua. És clar que hi ha una emergència lingüística. I les noves mesures del govern de Carlos Mazón són el colp de gràcia.

Davant de tot això, esteu reimpulsant el voluntariat lingüístic de persones que ajuden unes altres a parlar la llengua.

És una iniciativa amb molta història i que té molt d'èxit: l'any passat foren 900 persones les que hi participaren. Fem dues campanyes a l'any i tenim parelles que viuen a Suïssa o Madrid i volen continuar practicant. Com ara el voluntariat no va d'aprendre regles, sinó de soltar-se, parlar i aprendre paraules, des de fa tres anys la campanya del voluntariat gira al voltant del lema «Tasta el valencià», uns volums amb receptes de tot el territori, amb vocabulari específic de cada comarca. A banda, estem oferint formació per al professorat per promoure que en l'escola es parle la llengua, tenint molt en compte els nouvinguts, que per a nosaltres són el futur. A banda, sempre hem ofert cinema en valencià tant als ajuntaments com als centres educatius. Fins i tot en sales comercials en èpoques com Nadal o Pasqua. Aviat, es podran trobar al web d'Escola Valenciana totes les pel·lícules que hem passat més la seua

«Hi ha una emergència lingüística i les noves mesures del govern valencià són el colp de gràcia»

«No som una entitat vertical, vivim del teixit de les comarques»

guia didàctica, agrupades per etapa educativa i per gènere. Nosaltres treballem perquè la nostra llengua tinga el mateix abast que el castellà.

Com està repercutint en Escola Valenciana haver passat de nou a les trinxeres? Hi ha activitats que s'hagen vist perjudicades.

En Escola Valenciana no ens agraden les trinxeres, no hem volgut mai baixar-hi, portem des de l'any 1982 organitzant activitats. I [amb el canvi de govern] no hem passat a les trinxeres, però sí que és veritat que els recursos que rebem s'han reduït al màxim.

El que vull dir, llenguatge bel·licista a banda, és que no és una decisió vostra.

No. Des del primer moment se'ns diu que som una entitat pancatalanista. I ja està. Això vol dir que s'han reduït moltíssim les subvencions. L'any passat passàrem de 21 treballadors a 6, i les persones que s'han quedat no estan a jornada completa. Estem amb l'aigua al coll, però tenim la il·lusió i tenim claríssim el que hem de fer. La nostra és una organització que pren les decisions en una junta on estan representades totes les comarques, no som una entitat vertical, vivim del teixit de les

comarques. Per això portem tant de temps, perquè aquesta manera de fer ens enriqueix moltíssim. Hem aconseguit que les trobades siguen una festa real per a la llengua, no un tema de posar una pancarta, amb quatre persones darrere, i creure que ja has fet una trobada. No. Nosaltres fem un treball pedagògic important, des de fa anys, i així continuarem.

Pedagògic i acollidor: les trobades han aconseguit ser transversals des d'un punt de vista ideològic.

Totalment. De vegades, en les trobades de la meua comarca, el Camp de Túria, veig iaies i iaies amb els seus netets que saps com pensen. Però allí estan: comprant la samarreta als xiquets, anant als tallers... Sí, les trobades van més enllà dels sectors conscienciats.

Llegeix l'entrevista sencera aquí:

La Fúmiga en concert
Foto: Artur Gavalda

Moisés Pérez
Periodista

PAÍS VALENCIÀ, CULTURA DE RESISTÈNCIA

La llengua pròpia i el teixit cultural autòcton han conviscut sovint al territori valencià amb una administració a la contra. La música vehiculada en valencià és l'exemple paradigmàtic d'un panorama construït amb la perseverança de la societat civil. Amb la primavera botànica pansida electoralment, el País Valencià ha iniciat amb el nou govern del PP el retorn cap als anys de la cultura autogestionada i d'una llengua maltractada per les institucions. Les mesures per arraconar el valencià coincideixen amb un escenari d'emergència lingüística pel menor ús social, especialment entre els joves.

El MACVAC és una iniciativa nascuda de l'arrelament d'artistes a la vila

Qualsevol que observe des de baix els carrers estrets i l'imponent castell de Vilafamés, a la comarca de la Plana Alta, experimentarà un viatge als temps de lluita entre les tropes de la creu i l'exèrcit de la mitja lluna. Passejar pels seus racons és reviu històries de conquestes i califes, una exhibició de les cultures que han deixat empremta al País Valencià. Amb poc menys de 2.000 habitants, aquesta població no sols captiva per la seua fortificació, sinó per albergar una de les joies culturals de les comarques valencianes del nord.

El **Museu d'Art Contemporani Vicente Aguilera Cerni (MACVAC)** és una rara avis al rerepaís despoblat, una iniciativa nascuda de l'arrelament d'artistes a la vila i de la promoció d'expressions culturals amb denominació d'origen municipal. «Som un museu que té una projecció internacionalista, on aportem obres des de diferents indrets del món i no sols de la zona valenciana. Ara bé, sempre hem estat molt arrelats a la comunitat en la qual vivim. Tant en les exposicions permanents i temporals busquem proporcionar punts de reflexió als problemes de la comunitat en la qual operem, com ara el despoblament o el pas de les línies d'alta tensió», explica **Joan Feliu**, gestor del museu.

Amb un fons conformat per obres d'artistes internacionals i un finançament ajustat, és un dels pocs espais de les comarques septentrionals valencianes amb una línia permanent d'art contemporani. «Es poden comptar amb els dits d'una mà aquests recintes a la província de Castelló.

La manca de circuits és el principal deure del teixit cultural valencià», expressa. I assenyala: «En els últims anys, la situació ha canviat poc. En alguns aspectes, però, sí que s'ha produït un fort suport de les entitats públiques a àmbits com ara la música i les arts escèniques. Podem dir que s'ha fet un reconeixement d'aquestes disciplines».

Un dels focus d'acollida de totes les expressions culturals del País Valencià, especialment d'aquelles vehiculades en llengua pròpia, és l'**Octubre Centre de Cultura Contemporània**. Al bell mig de València, a escassos metres de l'Ajuntament de València, la Generalitat Valenciana i les Corts Valencianes, ha estat el nucli de resistència quan els governants han deixat de banda la cultura i, fins i tot, n'han actuat a la contra. «Des del principi, hem volgut estar amb la societat civil i cultural del País Valencià. Hem tingut les portes obertes a molts sectors i molts creadors. Abans de l'arribada del Govern valencià d'esquerres, de fet, érem el focus de resistència cultural», indica **Emili Payà**, coordinador de la programació cultural d'aquest centre cultural.

«Amb l'arribada de l'executiu progressista, es va produir una obertura de portes dels artistes cap a institucions com ara l'IVAM, el Muvim, així com molts recintes culturals d'Alacant o Castelló de la Plana. En aquell moment, no teníem tanta demanda dels creadors. L'adveniment del PP, del bracet de l'extrema dreta Vox fins a la seua eixida del Consell, ha suposat un retorn a l'escenari anterior», indica. «El menyspreu a la cultura ha tornat a les institucions

EL REpte ACTUAL
ÉS L'ÚS SOCIAL
DE LA LLENGUA.

Acte central del centenari de Vicent Andrés Estellés a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània

públiques, especialment d'aquella cultura feta en la nostra llengua», denuncia. L'etapa de Vox al capdavant de la Conselleria de Cultura, liderada per l'extorero Vicent Barrera, va estar marcada per la purga ideològica al Consorci de Museus i l'assalt a institucions com ara l'Institut Valencià de Cultura o l'IVAM.

Al cap de vuit anys de comandament progressista, segons desgrana, «es van fer molts encerts a institucions emblemàtiques com ara l'IVAM, l'Institut Valencià de Cultura o la Institució Alfons el Magnànim». «Cuidaven el creador i tenien una mínima sensibilitat per la llengua», ressalta. «Ara hem tornat a la situació anterior: no es dona suport al creador, i més si fa les seues creacions en català», incideix. «Hem tornat als anys foscos del PP. L'eixida de Vox del Govern valencià no ha canviat res. No s'ha produït cap gest de conciliació. Tornen a jugar a la

La cultura no ha tingut altre remei que autogestionar-se des del teixit civil

contra envers la nostra cultura i la nostra llengua, que es fomenta gràcies a l'esforç de la societat civil», coincideix **Anna Oliver**, presidenta d'**Acció Cultural del País Valencià**, qui n'alerta del risc de castellanització de la programació cultural i de la graella de la televisió pública valenciana, À Punt.

«Aquests mesos de govern d'extrema dreta han agreujat el difícil equilibri que té el valencià. Totes les enquestes mostraven un augment en el coneixement, la comprensió i l'aprenentatge, però advertien d'una forta baixada de l'ús social. Els experts recomanen que per fomentar la llengua cal prestigiar-la, però des de les institucions valencianes s'envien els missatges oposats. No en fan ús, així com tracten de degradar-la i folkloritzar-la», radiografia. L'anomenada llei de llibertat educativa, la qual arracona el valencià de les aules i ha estat censurada per la Universitat de València o l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, és una pedra més al camí per al futur de la llengua: «Haurà de ser la societat civil qui prenga, de nou, les regnes de la situació per capgirar-la».

A la contra

L'associacionisme civil i popular ha estat sovint l'encarregat de lluitar per la supervivència de la cultura pròpia i de la llengua al País Valencià. Un exemple d'èxit ha estat la construcció d'una escena de música vehiculada en valencià. A la llavor sembrada per Al Tall, Carraixet i Raimon, van néixer Obrint Pas, La Gossa Sorda o Aspencat. Zoo, que va apagar els micròfons i va desconnectar els samples el juliol passat, i La Fúmiga n'han estat els últims exponents. «El circuit està en transició després de l'acomiadament del projecte estàndard que era Zoo. Ara bé, tinc la sensació que s'està produint un xup-xup de noves propostes», cartografia **Artur Martínez**, vocalista de **La Fúmiga**.

«Com més propostes, millor. Tanmateix, no és senzill. A nosaltres, se'ns han alineat certes coses i, junt amb molt de treball, hem arribat fins on estem, però no som una mostra representativa del que passa habitualment als projectes del País Valencià», avisa. Siga com siga, el teixit de la música en valencià

La Casa València a Barcelona s'ha incorporat recentment a la Federació d'Ateneus

ha tingut la capacitat per enderrocar prejudicis lingüístics i desdibuixar fronteres imposades. Ha donat embranzida a la llengua. «La percepció als nostres concerts és que molta gent s'ha apropat al valencià gràcies a la música. I ho veiem en les nostres actuacions, de nord a sud del País Valencià. Ara bé, crec que aquesta sensació és realment un oasi. El panorama és, per desgràcia, molt menys optimista», puntualitza.

El cantant de la banda d'Alzira (Ribera Alta) albira núvols negres a sobre del futur de la llengua: «S'està deixant de parlar valencià per les noves generacions d'una manera natural. No és per raons polítiques, ni tampoc ideològiques. És una qüestió d'ús que observe a la meua feina de podòleg». «Llevat de si provenen de comarques eminentment valencianoparlants, les noves fornades no estan prestant massa atenció a parlar valencià», ressalta. «El català no està de moda. Ho està el castellà i és un problema per a la supervivència de la llengua», complementa **Alfons Olmo**, músic alcoià instal·lat des de fa anys a Cardedeu, a la comarca del Vallès Oriental.

Si abans l'escola i els moviments civils van empenyar per la recuperació progressiva del valencià, la batalla ara es juga també —com a la resta dels territoris catalanoparlants— a les pantalles dels videojocs i de l'audiovisual. «A diferència de Catalunya, on hi

havia un país més articulat i els ritmes polítics són totalment divergents, al País Valencià la llengua s'ha mantingut i s'ha prestigiada gràcies a la tasca de mestres, entitats, activistes, propostes culturals, associacions o músics. El repte dels nostres temps és l'ús social, i és un desafiament del qual tampoc està exempta Catalunya, tot i comptar amb un context més favorable a la llengua», afirma Olmo.

«La situació de la llengua és crítica arran de la disminució de l'ús i d'un procés creixent de substitució lingüística», alerta **Andreu Ginès**, coordinador tècnic de la **Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià**. Amb el valencià en un procés de refredament, el Govern valencià del PP ha optat no sols per deixar d'aplicar cap medicina, sinó que hauria empenyat per accelerar el procés. O, si més no, així ho manifesta: «El punt de partida no era l'idoni i la situació heretada no era bona, però el nou Consell ha emprès una ofensiva total contra la llengua, i es nota, d'entrada, en l'ús que en fan a les declaracions públiques o a les xarxes socials».

El tomb polític a la Generalitat Valenciana ha provocat el desterrament de les retallades en algunes ajudes al sector cultural. La Federació d'Instituts d'Estudis del País Valencià n'ha estat una víctima. «Han eliminat les subvencions que rebíem. Encara més, no hem pogut ni reunir-nos amb la Conselleria de Cultura. El desinterès ha estat total»,

Impacte econòmic del valencià

Contribució econòmica

La contribució directa de les activitats relacionades amb la llengua pròpia és de

1.307 M€
en renda

Amb les indústries auxiliars, l'aportació ascendeix fins als

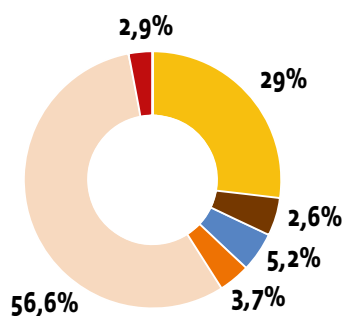
2.065 M€
Un 2,1% del PIB del País Valencià

Llocs de treball

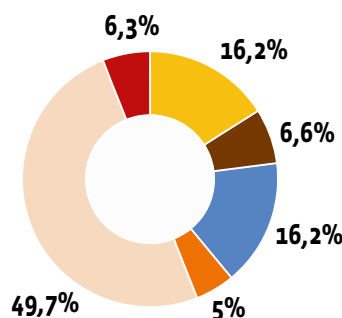
El valencià genera/manté
56.367
ocupacions
equivalents a temps complet

Font: Estudi de l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE), per encàrrec de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana (2017).

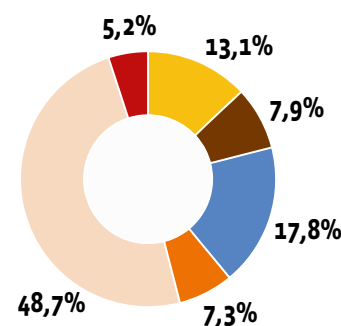
Llengua que parla a casa (%)

Llengua que parla amb amigues i amics (%)

Llengua que parla amb els companys de treball (%)

● Sempre en valencià ● Generalment en valencià ● Indistintament ● Generalment en castellà ● Sempre en castellà ● Altres

retrai. Amb tot, aquesta tisorada financera no afecta la supervivència de les entitats que integren la Federació: «Encara que a les associacions culturals es nodrien de les ajudes que rebia la Federació, aquestes entitats sovint compten amb altres recursos menys dependents del color polític per tirar endavant».

«L'impacte sobre la tendència oberturista que s'ha produït en els últims anys a les Falles encara no és possible avaluar-la. L'anterior govern municipal de caràcter progressista va contribuir a l'aposta per altres manifestacions culturals a les Falles, per propostes alternatives, innovadores i experimentals. Crec que aquest tarannà va estar acompanyat d'un canvi progressiu de la societat, però amb els anys ho comprovarem», incorpora **Sebas Marín**, de la **Falla Borrull-Socors**, amb una mirada oberturista i de preocupació per la llengua pròpia. «A les Falles, el

valencià està maltractat. S'ha avançat poc durant els vuit anys de consistori progressista», es plany.

Militància lingüística

A pesar de tenir habitualment a la contra les autoritats governamentals, el País Valencià ha bastit un ecosistema literari reeixit. Autors com ara Manuel Baixauli, Puri Mascarell, Ferran Torrent, Xavier Aliaga, Gemma Pasqual, Martí Domínguez o Núria Cadenes constitueixen algunes de les grans firmes del panorama en llengua pròpia. Un conjunt d'escriptors amb penetració al mercat català. «L'edició al País Valencià ha avançat molt», assenyala **Àfrica Ramírez**, presidenta de l'**Associació d'Editors del País Valencià** i editora a Balandra. «No som empreses excessivament grans —almenys, les associades—, però està dintre dels paràmetres de l'estructura productiva valenciana. El sector viu un bon moment», ressalta.

«La proporció de l'edició en valencià estaria pels volts del 30%. Hi ha editorials, com ara Sembra, Perifèric o Balandra, que només publiquen en valencià; d'altres que tenen diferents segells on publiquen en castellà i valencià, i també hi ha qui dobla les publicacions», cartografia. El País Valencià havia destacat per la creació d'obres de literatura juvenil, però ja fa anys que s'ha ampliat el focus: «La literatura en valencià té bona salut. Gaudim de bons creadors i creadores, els quals publiquen en editorials valencianes i catalanes».

Una d'aquestes creadores és **Gemma Pasqual**. Presidenta de la **Societat Coral El Micalet** —entitat que recentment ha entrat a formar part de la Federació d'Ateneus de Catalunya—, coincideix amb el diagnòstic de l'Associació d'Editors del País

L'ASSOCIACIONISME
HA ESTAT SOVINT
L'ENCARREGAT DE
LLUITAR PER LA
SUPERVIVÈNCIA
DE LA CULTURA I LA
LLENGUA AL PAÍS
VALENCIÀ.

La Falla Borrull-Socors
aposta per propostes
alternatives, innovadores
i experimentals

Les bandes de música, un dels teixits culturals més robustos del País Valencià, estan perdent atracció entre els més joves

Valencià: «La vida de la literatura en català al País Valencià, pel que fa a autors i editorials, és molt bona. El problema és la crisi cultural que es pateix arreu». «Malgrat el bon moment del sector, les noves autoritats de dreta i extrema dreta continuen jugant a estigmatitzar la nostra cultura i ho han fet a cara descoberta. S'ha aplicat la censura a diversos ajuntaments», recorda sobre les cancel·lacions de revistes com ara *El Temps*, d'escriptors com ara Baixauli o dels menyspreus a músics com ara Vicent Torrent.

«La situació lingüística és complicada al País Valencià. Gràcies a la llei d'ús es va aconseguir que el català estiguera a les escoles, però les noves lleis del PP i de Vox suposen un retrocés enorme de la llengua a les aules. Aquestes normatives coincideixen amb la reducció de l'ús social de la llengua als joves», adverteix. «La nostra llengua està minoritzada i vivim en un Estat que empra totes les seues eines per afavorir l'espanyol. Enfront d'aquesta situació, només ens queda la militància lingüística per salvar el català. Més que mai hem de fer costat a les associacions, ateneus i al conjunt de la societat civil, que fa pinya per mantenir la llengua», defensa.

La preocupació per l'ús social del valencià entre els joves és compartida per **Josep M. Tarazona**, del **Centre Instructiu Musical d'Alfàr**, a la comarca de l'Horta. «S'ha produït un retrocés a la llengua. Aquesta regressió no ha estat en el coneixement del valencià, sinó en el seu ús al carrer. La gent gran continua parlant-lo, però en el cas dels joves és diferent: han escollit el castellà com a llengua d'ús i es troben molt còmodes», reflexiona. «Durant vuit anys, va haver-hi l'oportunitat d'intentar revertir la situació, però no s'hi van acabar de materialitzar les

mesures. Amb el nou govern, s'ha evidenciat des de principi un menyspreu a la llengua», censura.

Aquesta inquietud sobre les generacions més joves s'ha traslladat al moviment de les bandes de música del País Valencià. A pesar de constituir un dels teixits culturals més robustos i amb força penetració social, especialment als pobles, aquest músic aprecia una pèrdua d'atracció entre les capes de menys edat: «No s'estan integrant com fa uns decennis. Crec que cal canviar molt l'estructura i el funcionament per atreure la gent jove. El moviment està envellint i és necessari fer més atractives les escoles de música».

«El valencià sempre ha estat molt arraconat, i el context no ha estat mai ni paregut al que hi ha a Catalunya», irromp **Neus Moran**, historiadora especialitzada en repressió franquista i amb treballs sobre l'espòli patrimonial dels partidaris de la dictadura a terres valencianes. Emigrada a Catalunya per l'impossibilitat d'investigar des del territori valencià, remarca com el «panorama lingüístic valencià sempre ha estat molt complicat». «El País Valencià sempre ha estat un lloc de resistència i ens hi hem acostumat, a treballar amb les administracions a la contra. D'ençà que han entrat la dreta i l'extrema dreta, s'han aprovat lleis que poden empitjorar la situació», accentua.

El SOS per l'impacte de les polítiques lingüístiques del Govern valencià del PP també ressona al discurs de **Raül Rubio**, membre de la Junta Directiva de la **Casa València a Barcelona**: «Tenim un dels PP més radicals. Sovint hem tingut una classe governant en contra i la cultura no ha tingut altre remei que autogestionar-se des del teixit civil». «El procés de castellanització s'està accelerant. És cert que al

Impacte econòmic del valencià

Sector audiovisual

Els productors audiovisuals vinculats amb el valencià tenen un impacte de

26,3M€

de valor brut afegit a l'economia valenciana

Generen

887

llocs de treball

Llibres

El 2017, el volum de facturació de llibres en valencià va ser de

12,7M€

pràcticament la meitat del total del sector al País Valencià

A les llibreries vinculades al valencià l'ocupació és de

1.347
persones

Valor brut afegit se situa en

20,3M€

Font: Estudi de l'Institut Valencià d'Investigacions Econòmiques (IVIE), per encàrrec de la Conselleria d'Educació de la Generalitat Valenciana (2017).

País Valencià hi ha una part de producció musical i literària que està creixent molt, però els hàbits de consum de la gent jove estan provocant una reducció de l'ús social de la llengua. No hi ha més remei que organitzar-nos com a poble», manifesta.

És l'adopció de l'eina de la resistència com a mètode quasi perpetu al teixit cultural i lingüístic del País Valencià.

Vicent Andrés Estellés com a símbol

A l'auditori municipal de Burjassot no cabia ni una sola agulla. Ningú volia perdre's l'homenatge al poeta del poble, a **Vicent Andrés Estellés**. El literat, tota una inspiració per a centenars de músics, seria reivindicat en el seu centenari per més d'una vintena d'artistes amb l'única absència institucional de la Generalitat Valenciana del PP.

L'actitud del Consell era tot un avís dels nous temps culturals i lingüístics. «Haurien pogut optar per un tractament més transversal del centenari del poeta valencià més important des d'Ausiàs March, però han preferit fer-ho així», retrau Josep M. Tarazona, del Centre Instructiu Musical d'Alfàfar (Horta). «La figura d'Estellés hauria de ser estimada per qualsevol valencià. Aquesta actitud forma part d'aquesta polarització

artificial que volen fomentar», expressa Artur Martínez, cantant de La Fúmiga. «Menystenir un dels poetes més grans de la nostra literatura és escandalós», s'indigna Gemma Pasqual, presidenta de la Societat Coral El Micalet.

El silenciament d'Estellés, però, ha estimulat el teixit popular. «No han sabut calcular l'impacte de la figura d'Estellés, i tampoc la reacció que tindria la societat civil. Molta més gent, entitats i institucions s'han implicat en el centenari», exposa Anna Oliver, presidenta d'Acció Cultural del País Valencià. «Amb el menysteniment, el teixit associatiu s'ha activat per suplir el buit», consolida Raül Rubio, de Casa València a Barcelona. El símbol combatiu de la nova etapa al País Valencià.

Eines digitals al núvol per la gestió d'entitats

SomNúvol

.coop

Som cooperativa

Som tecnoètica

Som programari lliure

- ▶ **eines digitals mancomunades**
 - ▶ les entitats es fan sòcies i poden participar a l'assemblea
- ▶ **eines digitals per a organitzacions**
 - ▶ correus i oficina multiusuari
 - ▶ videoconferència i web
 - ▶ ERP-CRM per la gestió econòmica, de contactes i de projectes

hola@somnuvol.coop

Impulsa:
femPROCOMUNS

Intercoperant amb:
escola lliure sol tactic Colectic

Promou:

economia social

Generalitat de Catalunya
Departament d'Empresa i Treball

Finança

Taula rodona a La Unió Santcugatencs sobre la regeneració en els ateneus

«**LES EXPRESSIONS CULTURALS NO CADUQUEN COM A TAL, PERÒ S'HAN D'ANAR REVISANT**»

Text: **Glòria Prunés**

Fotografies: **Toni Galitó**

La globalització, la digitalització i noves maneres de socialitzar i d'ocupar el temps de lleure, fan que els ateneus es replantegin les seves dinàmiques i es preguntin quines innovacions han d'introduir per garantir-ne la rellevància. En parlem amb Carles Angaril, responsable de Projectes i Comunicació de la Unió Santcugatencs; Antoni Rovira, president del Foment Cultural i Artístic de Sant Joan Despí; Carla Canet, coordinadora de la secció infantil del grup de teatre del Casal Cultural Codinenc; i Gabriel Ruiz, president de l'Associació per la Promoció de l'Espectacle Infantil i Juvenil a Castellar del Vallès.

Per començar, ens podeu fer cinc cèntims del tarannà dels vostres ateneus?

Gabriel Ruiz: Nosaltres vam començar a partir d'un grup que volíem fer teatre. Vam llogar un local i vam pensar que calia fer més coses. Ara també fem concerts, conferències, exposicions... Estem oberts a tot i cedim —no lloguem— el nostre espai, perquè artistes i creadors el facin servir. Des de la Junta ens esforcem a atraure gent jove amb ganes de participar en la gestió i organització de l'ateneu, però és molt difícil.

Carles Angaril: La Unió ha estat el casal i el teatre de tota la vida de Sant Cugat del Vallès. Es va fundar l'any 1900 i, com molts ateneus, ha estat punt de trobada del poble. L'any 2000, amb una inversió municipal important, l'Entitat s'actualitza i es renova. Tenim seccions com la Coral La Unió, degana i fundadora del projecte, amb membres amb una mitjana d'edat més alta, que conviuen amb colles més joves com la dels bastoners. I la Junta n'és un reflex, amb persones entre els trenta i els cinquanta anys. Hem apostat per la professionalització per continuar donant servei al món associatiu i que les seccions facin el que han de fer, que és cultura, i la part burocràtica i administrativa, la fem un equip tècnic.

Carla Canet: El nostre ateneu ara mateix està en reconstrucció, però les entitats de dintre ja fa anys que hi són. En el nostre cas, el teatre és una activitat destacada i el grup té una secció infantil amb uns 80 infants i joves menors de divuit anys, i uns quatre grups de secció juvenil i grans. Hi ha altres entitats, des d'associacions gastronòmiques, culturals, la Fira del Relletge... La Junta també s'està renovant i ara la mitjana d'edat ha baixat als quaranta o cinquanta anys. Costa molt d'implicar gent més jove, és veritat, però aquest canvi actual ja està aportant persones heterogènies que arriben amb moltes idees.

Antoni Rovira: El Foment Cultural va néixer

l'any 1920, justament havíem de celebrar el nostre centenari l'any de la pandèmia... En aquells temps, en el nostre poble hi havia uns 3.000 habitants, la majoria del món de la pagesia, i l'ateneu va esdevenir el punt de trobada perquè no hi havia res més. Hi havia 500 socis, ara, amb 30.000 habitants, en som 200. Nosaltres acollim, com a seu social, la Colla dels Tres Tombs, el Cor de Flora, la Penya Barcelonista... El problema principal que tenim, a més d'estar al costat de Barcelona, és que no rebem subvencions i que l'Ajuntament ara fa de tot en els seus equipaments, i gratis. Pel que fa a la Junta sempre hi ha hagut gent veterana. Jo finalment ja podré plegar aviat perquè entra gent nova.

Associem els ateneus amb la difusió i valorització de la cultura tradicional i popular. Atraure gent jove ha quedat clar que no és un repte fàcil. Balls de bastons, pastorets, sardanes... s'han de modernitzar?

CC: Està guai mantenir les tradicions, sempre es poden actualitzar, però crec que es mamen des de petit. Si a un infant ja el tens dintre del Casal, fent alguna d'aquestes activitats, un cop arriba a jove, ja estarà «impregnat» i tindrà ganes d'anar-hi. Crear aquest lligam per la cultura tradicional amb un jove que no s'ha implicat abans és més difícil. Fem *Els Pastorets* i ningú se n'avorreix, perquè ja de ben petit fas de dimoni, després d'àngel, de pastor... No cal fer grans canvis si des de petits ja ho han viscut.

CA: Estic molt d'acord. Les expressions culturals no caduquen com a tal. Tots sabem que els castells es van renovant: cada cop hi ha més dones, s'adapten les mesures de seguretat... Les expressions poden continuar, s'han de fer revisions, és clar, però ens hem d'empoderar en el valor que tenen els ateneus. És molt important generar cultura en comunitat, especialment quan

Carles Angaril:

«És més realista professionalitzar una entitat que no pas buscar herois a les juntes»

Antoni Rovira:

«La gent jove col·labora, sí, però entrar a la Junta ja és una altra història»

Carla Canet:

«Crear el lligam per la cultura tradicional amb un jove que no s'hi ha implicat abans és més difícil»

Gabriel Ruiz:

«El que hem de fer és observar la gent i què necessiten, i cobrir les seves demandes»

Carles Angaril:

«És un error greu pensar que les xarxes socials són la salvació dels ateneus»

ets jove. Sentir que formes part d'alguna cosa és molt important, i això ho genera la cultura popular. El sentiment de pertinença és el que fa que generis vincles amb la teva comunitat. I al final, el relleu generacional és una mica el pal de paller de tots aquests col·lectius. Una barrera que trobem és la hiperburocratització del món associatiu, que es pot salvar professionalitzant els ateneus amb un equip tècnic.

GR: Caldria també que les administracions públiques ajudin i entenguin que les entitats populars en general no tenim capacitat per sol·licitar una subvenció, no tots tenim una persona que pugui fer-ho. En el nostre cas, jo he treballat quaranta en una empresa financera i un banc, però no sempre passa això.

CA: Fer una activitat a la via pública, per exemple, és tot un repte, amb tota la burocràcia que cal fer: manipulació d'aliments, responsabilitat civil... Ser un ateneu acaba sent una activitat de risc i s'ha de tenir valor i ganes per posar-t'hi al capdavant.

En el cas dels ateneus que necessiten gent, socis, que s'han d'obrir als llocs on estan ubicats, com es pot atraure algú que no ha «mamat» les nostres tradicions, que no

sap què és un ateneu?

GR: Jo crec que és que sona políticament incorrecte utilitzar alguns conceptes com pot ser compromís, responsabilitat, perquè quan ho dius, la gent et diu, què vols dir, que els joves no tenen compromís? No, els joves no tenen i els grans tampoc. «Jo vinc i ajudo, però per al cap de setmana no hi comptis». La gent té coses a fer, no és un tema d'edat. Una responsabilitat i un compromís costa molt.

AR: Per a nosaltres és molt complicat. Tenim tennis taula, billar i poca cosa més, i en alguns casos es poden fer aquestes activitats a altres espais municipals de manera gratuïta. A partir de l'any que ve sembla que hi ha gent jove que s'incorporarà i tindrà l'ateneu com a seu social, els Tres Tombs, els grallers, una penya que ha sortit de joves que feien esplai i colònies. El que dieu, col·laborar, sí, però entrar en la Junta ja és una altra història.

GR: Jo sempre faig un plantejament: què volem fer? Jo no vull fer res. El que hem de fer és observar la societat, la gent i què necessiten i cobrir les seves demandes. Per a mi és l'objectiu i la funció del nostre Ateneu, no crear coses. Jo vull que vinguin aquí. Ara ens ha demanat un grup de gent gran que

escriu poesia i relats si podem muntar un cicle per llegir-los en públic. Això és una necessitat que ha sorgit i nosaltres la farem realitat.

AR: Nosaltres ara tots som veterans, jo soc el més gran, tots tenen setanta i escaig, i ara amb aquests joves, que suposo que entraran a la Junta, podran posar en marxa, per exemple, la pàgina web. Jo no tinc ni idea de com es fa, però sé que és important. I també podran aprofitar les eines que ofereix la Federació d'Ateneus i que nosaltres no sabem utilitzar.

Els veterans dels ateneus, com reben les idees de la gent més jove?

CC: Al principi, costa confiar en els joves, però se'ls ha de donar un vot de confiança. És molt important que els joves estiguin motivats pel que venen a fer. Avui dia, amb les xarxes socials, costa molt que els nens s'aixequin del sofà, de les pantalles, i vagin a fer coses. Aquesta motivació és el que els farà aixecar, no perquè els obliga el pare o la mare. Un cop s'hi impliquen, jo crec que és molt més fàcil.

GR: És com un clic que, si el fan, llavors ja s'hi han enganxat. Però cal trobar-lo i costa.

CC: Al final sí que costa molt tenir socis,

i més que siguin joves, però ho torno a connectar amb el que dèiem abans, amb la pertinença a un lloc. Les famílies dels nens que venen al grup de teatre no sabien de la importància del Casal fins que van veure perillar la seva continuïtat i els vam dir: «Si ens tanquen la paradeta, no tenim grup de teatre». I aleshores es va multiplicar moltíssim el nombre de socis al Casal.

CA: Una cosa que per a mi és simptomàtica és que jo recordo que, quan era monitor de l'esplai, ens hi estàvem fins als vint-i-cinc anys. La generació anterior era fins als trenta, però ara és als vint-i-un o vint-i-dos, quan acaben la carrera ja pleguen. El voluntariat associatiu cultural està canviant. A les juntes hi ha gent gran o persones que no tenen una altra vida que l'ateneu. O persones jubilades o herois, vaja. Això passa perquè no es pot conciliar la vida personal amb la militància en un ateneu. Caldria, per exemple, mancomunar recursos o contractar una persona per professionalitzar l'activitat.

GR: És un dilema gran. Nosaltres no tenim la capacitat de contractar gent.

CA: És més realista dedicar els nostres esforços a contractar una persona, buscar com professionalitzar una entitat, que no pas buscar herois i heroïnes a les juntes.

GR: En el nostre cas per poder contractar algú hauríem de doblar els ingressos.

CA: La Unió en un moment donat va decidir professionalitzar-se. Ara som un pol per a entitats de Sant Cugat que no tenen capacitat. L'associacionisme en realitat no s'ha de perdre, perquè és l'essència. Si no, no parlaríem d'una colla de bastoners, serien unes classes de picar bastons. Crec que com a ateneus ens hem de reivindicar i empoderar-nos. El que fem és crear comunitat. Som els primers que, si algú no pot pagar la quota, no el deixarem sense fer l'activitat.

GR: Ara estem treballant una línia nova, que són els convenis amb altres associacions. Nosaltres els deixem el nostre espai a canvi d'una aportació anual. Es tracta de fomentar activitats que generin recursos, tant a ells com a nosaltres. L'ideal seria que poguéssim oferir a la gent jove una feina de monitor, de conserge i obrir el local al matí perquè la gent pugui venir. L'administració ens hauria de poder subvencionar d'alguna manera perquè puguem contractar gent jove.

Gabi, Antoni, què mantindríeu de l'esperit dels ateneus?

AR: Els ànims i les ganes de fer coses i tirar endavant el projecte per mantenir viu l'ateneu. Que continuïn el que està bé i que renovin el que puguin. Jo tinc gairebé vuitanta-quatre anys i estic obert, però necessitem gent nova que aconsegueixi recursos i un ateneu renovat.

GR: D'activitats concretes, res, perquè les activitats han de ser actuals, el que necessiti la societat en cada moment. Solidaritat, altruisme, associacionisme, cooperació,

Antoni Rovira:

«Necessitem gent que aconsegueixi nous recursos sense deixar de fer el que funciona»

Carla Canet:

«Els joves han de saber que poden venir als ateneus a fer les coses que volen»

treballar en grup... tant fa l'edat que tinguin les coses. El nostre objectiu és fer servei públic per fer avançar la cultura. Tenir les portes i el cap molt oberts.

AR: Que continuïn el que està bé i que renovin el que puguin. Jo tinc gairebé vuitanta-quatre anys. Sant Joan Despí és una ciutat bastant dormitori i encara avui molts no saben on estem. Tenim un teatre i estem oberts, però necessitem gent que aconseguixi nous recursos sense deixar de fer les coses que funcionen.

Què podem fer per «rejuvenir» els ateneus?

CC: En primer lloc, que la gent que hi ha dintre l'ateneu, s'hi vulgui quedar. I en segon, els joves han de saber que poden venir als ateneus a fer les coses que volen. Tenim les portes obertes, però si no ho saben... Aprofitem les xarxes socials! Tot es mira a través d'Internet, de pantalles i TikTok. És nou i fa por, però les xarxes són una eina molt útil per arribar a moltíssima gent.

GR: Al nostre ateneu hem acollit grups joves que han estrenat el seu àlbum i després ho expliquen.

CC: I si aquest grup té un compte d'Instagram i l'ateneu també, podem posar que hem fet això a l'ateneu i els etiquetem. Al principi costa molt posar-t'hi, perquè és una feina, però un cop està engegat és un canal d'informació brutal que pot arribar sobretot a la gent jove.

AR: Has de tenir alguna persona jove. Jo no ho faig, però ja estem parlant amb els grallers i altres grups que entraran a Junta i es faran seccions per distribuir els temes i a veure si podem posar en marxa el web i alguna altra cosa nova.

CA: He de dir que jo soc un fanàtic de les xarxes i vinc del món de la informàtica, però crec que és un error greu pensar que han de ser la salvació dels ateneus. Hem de reivindicar i fomentar la generació de cultura i donar les eines per facilitar-ho a la gent en comunitat. I donar oportunitats a la gent jove, una de molt bona és el món de la creació. Posar els nostres espais al servei d'artistes i que facin residències. La comunitat dels ateneus és i ha de seguir sent presencial. Crec que hem arribat a un punt de no retorn on és impossible que una junta voluntària sigui capaç de tirar endavant un ateneu. Hem de seure amb l'Ajuntament i dir-los que o ens paguen una persona o morirà l'entitat.

GR: Si tinguéssim més espai, seria ideal perquè en tres anys, en una sola sala, hem fet prop de 400 activitats. Quin és el problema? Que l'Ajuntament ens considera competència. I jo els vaig dir que el que fem aquí no és competir, sinó compartir, col·laborar... però cada quatre anys has de començar a explicar-ho tot de nou.

Gabriel Ruiz:

«La gent té coses a fer, no és un tema d'edat, sinó que la responsabilitat i el compromís costa molt»

MANUEL PÉREZ I MUÑOZ
Periodista

Cròniques culturals de Nàrnia

En la seua fugaç, però simbòlica, ostentació del càrrec de conseller de Cultura valencià, Vicente Barrera, l'extorero de Vox que es va plantejar anomenar *Caudillo* al seu cavall, va negar en repetides ocasions l'existència dels Països Catalans, comparant la denominació amb l'entelèquia de Nàrnia, el món fantàstic de C. S. Lewis. Des de la seua perspectiva, no li falta la raó. En quasi mig segle de democràcia, i molt abans, polítics del seu pelatge han bastit un mur imaginari per separar culturalment els territoris de parla catalana. La barrera de Barrera (perdoneu l'acudit), i de molts altres que el van precedir, ha tingut un efecte devastador: la majoria de catalanoparlants tenen una idea fragmentada del seu marc simbòlic. Valencians, catalans i balears ignoren les realitats adjacents compartides, amb el consegüent esquarterament cultural i totes les seues derivades.

En *Les cròniques de Nàrnia*, però, sempre trobem herois disposats a aventurar-se més enllà de les fronteres imposades. Als anys vuitanta i noranta, la difusió de TV3 més enllà del Principat va permetre a diverses generacions créixer acompanyades de l'accent català de Son Goku, Arale o Musculman, un fet complicat de replicar avui, quan l'oferta a plataformes digitals gairebé mai contempla la nostra llengua. I malgrat tenir en contra la política i la macroeconomia, petites editorials independents aposten per traduir i distribuir autors entre territoris, i alguns festivals de música, en lloc d'integrar-se en corrents globals, creen espais de trobada en llengua comuna. Iniciatives que, per molt meritòries que siguin, no poden créixer ni sostenir-se indefinidament sense un suport institucional adequat.

Tot això ens porta a la pregunta: fins quan podrem resistir sense circuits de distribució reals i eficients, sense un espai compartit que faça front a la fragmentació política imposada i al perill de la globalització, que tendix a dissoldre els corrents no hegemònics? La resposta hauria d'abandonar el terreny de la fantasia i tocar de peus a terra.

Julio Huerta

Director Fundació Horta Sud

CONSTRUIR COMUNITAT I GENERAR CONFIANÇA PER AFRONTAR ELS REPTES DE FUTUR

somossuper.org

«La major conquesta del neoliberalisme és acabar amb la comunitat»

La història ens ensenya que totes les conquestes socials de les quals gaudim han estat aconseguïdes des de la lluita col·lectiva. Gràcies a l'organització de les persones anònimes que, amb el seu esforç i dedicació, han lluitat per guanyar quotes de llibertats, de drets o construir aquest estat del benestar. Qualsevol millora que pensen les persones lectores d'aquest text referida a drets socials, conquestes urbanístiques, serveis culturals, socials o educatius que ara presta l'administració pública, probablement tinga darrere una associació, ateneu, centre, casino o altra forma jurídica d'entitat no lucrativa. Des de l'ajuda mútua, l'educació com a resposta a les altes taxes d'analfabetisme, la cultura popular i les biblioteques perquè les persones prengueren consciència crítica dels seus problemes i solucions, els econòmats per a contrarestar inflacions que als anys setanta superaren el 25%, les escoles bressol, les cooperatives de crèdit, mitjans de comunicació, el clavegueram dels nostres barris, la línia d'autobús o un munt de conquestes foren iniciatives de les organitzacions de base.

Però les conquestes no es guanyen una vegada i per sempre, cal estar atentes sempre, perquè es poden perdre. Queda molt treball per aconseguir un repartiment més just de la riquesa, la lluita contra l'emergència climàtica, la solidaritat, la defensa del territori, la millora dels valors democràtics, etc.

Sense associacions no hi haurà victòries i per aconseguir-les necessitem un teixit associatiu fort, autònom i, sobretot, adaptat a les noves sensibilitats i als nous reptes.

Un parell de pensaments a compartir i deu propostes més concretes per reflexionar sobre l'ajuda mútua, la independència de l'administració, afrontar els reptes de futur i garantir la continuïtat del moviment ateneïsta.

El primer pensament està relacionat amb el fet que el futur de les nostres entitats està relacionat en **enfortir i recuperar el paper de la comunitat local**. La major conquesta del neoliberalisme és acabar amb la comunitat. Com diu Yubal Noah,

«la revolució social més transcendental que mai ha esdevingut a la humanitat: l'enfonsament de la família i de la comunitat local i la seua substitució per l'Estat i el mercat».

Tornar a **recuperar la consciència de comunitat** per a construir un futur compartit és clau per a la nostra supervivència com a entitats. Recuperar les xarxes d'ajuda mútua i de solidaritat entre el veïnat, mantenir les xarxes de sociabilitat; les associacions són l'última trinxera de vida en comunitat. També implica fer un esforç extra per **educar la nostra base social i la ciutadania en general com a responsables de la comunitat i no com a mers consumidors de serveis**.

El segon pensament està relacionat amb el nostre valor més preuat: la confiança. I aquesta és una funció que hem de potenciar; **construir institucions que generen la confiança de la comunitat**. Davant la fragilitat de les societats, les dificultats per part de la ciutadania d'entendre i interpretar el món en el qual vivim, l'ansietat i les pors que genera en la majoria de la població, la pèrdua de confiança cap a les institucions, el veï, el desconegut, l'altre... Generar confiança i construir entitats que generen confiança, que escolten la ciutadania, interpreten i tornen la informació perquè la ciutadania siga conscient es torna primordial.

Deu propostes per reflexionar i concretar en cada entitat:

1. Ajuda mútua: construïnt solidaritat.

Col·laborem entre entitats per fer projectes, compartir metodologies, aprenentatges, eines, plataformes, etc. Deixem d'inventar la roda cada any. Optimitzem els nostres recursos per a abaratir costos. Federar-se i treballar per fer una federació forta. Traguem-nos el virus de la concurrència competitiva en què ens ha clavats l'administració amb les subvencions.

2. Capitalitzem-nos. O almenys pensar-ho.

Si les persones que varen construir els locals fa cinquanta anys no ho hagueren ni tan

sols pensat, ara no els tindríem. No sempre podem, però sí que podem pensar-ho i buscar les estratègies per a fer-ho possible. Estalviar cada any el que puguem és una bona pràctica per poder afrontar entrebancs en el futur, de la mateixa manera que fan la majoria de les nostres famílies, sempre que poden.

3. No acceptem la precarietat de les nostres entitats com a normal. No ho és, som un bé essencial per a la ciutadania.

4. Contractem els serveis que puguem a altres associacions. Una xerrada, un servei de comptabilitat, assegurances, l'organització d'un acte, un article en una revista, etc. Canviem la cultura de demanar que les associacions o persones vinculades a aquestes vinguen a prestar un servei de forma gratuïta. Les associacions hem de prestar-nos serveis entre nosaltres i facturar-nos. Les militàncies individuals cada un les fa on decideix i la solidaritat entre associacions també és ajudar-se econòmicament.

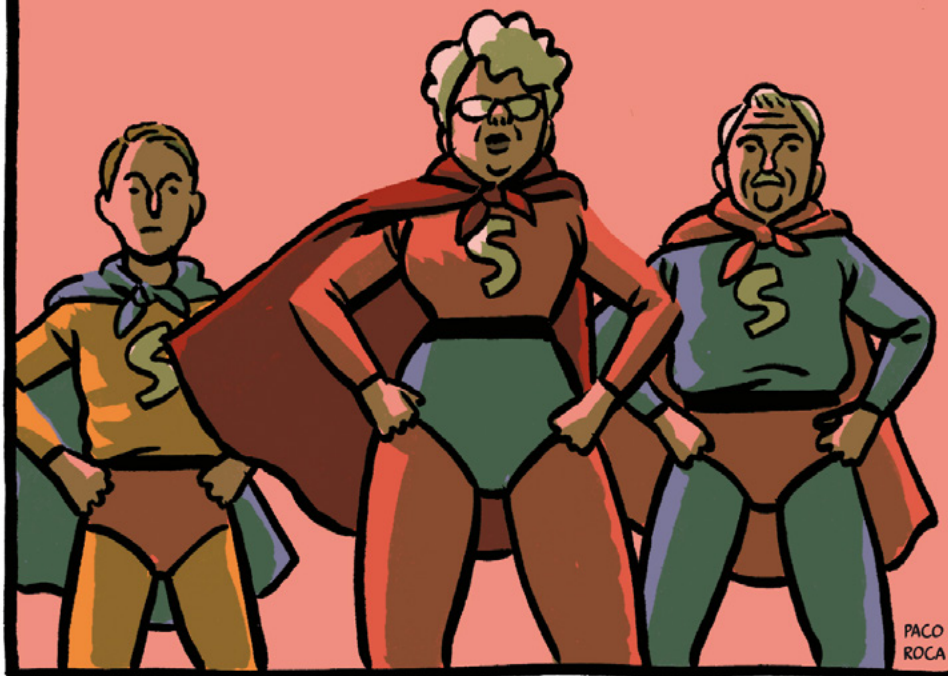
5. Incrementem la nostra base social. Ens donarà més ingressos, més força, credibilitat i confiança.

6. Diversifiquem les fonts de finançament i incrementem la filantropia local. Incorporem en la nostra cultura associativa que les coses tenen uns costos perquè la gent en siga conscient. A la comunitat totes les persones poden aportar segons les seues possibilitats. Per a tindre unes entitats i una comunitat més forta, hem de promoure la filantropia local.

7. Repensem la nostra oferta d'activitats, sobretot les de consum. Si les mantenim perquè ens possibiliten ingressos, que així siga, però que ens capitalitze les nostres entitats.

8. Avaluem l'impacte. A banda del que

LA LLUITA D'HEROIS I HEROÏNES QUE FORMEN PART DE LES ASSOCIACIONS HAN ACONSEGUIT ELS CANVIS SOCIALS MÉS IMPORTANTS DE LA HISTÒRIA

l'associacionisme aporta a la cultura, la sociabilitat, etc. Les associacions multipliquen cada euro de l'administració pública per un numerador que oscil·la entre 3 i 4. El que P. Drucker denomina PIB ocult a l'aportació en milers d'hores de voluntariat a la millora del bé comú. Les associacions generen llocs de treball en personal d'estructura, tallers, activitats, etc. El retorn a la hisenda pública via impostos (IVA, IRPF, Seguretat Social, etc.) és major que l'aportació que reben via subvencions.

9. La diversitat és una riquesa. Integrar la diversitat i les persones nouvingudes a les nostres entitats és un repte i una riquesa que ens enfortirà.

10. Cedir espais a les persones joves perquè puguem provar coses noves i equivocar-se. Si no tenen eixa oportunitat, no vindran a les nostres entitats.

«Traguem-nos el virus de la concurrència competitiva en què ens ha clavat l'administració amb les subvencions»

«Incorporem en la nostra cultura associativa que les coses tenen uns costos perquè la gent en siga conscient»

©Miguel Valls - Fundació Horta Sud

Com diria Groucho Marx, aquestes són deu propostes per a pensar, però, si no t'agraden, en tinc d'altres. Però hi ha una premissa que és fonamental: per afrontar aquests reptes cal garantir la continuïtat del moviment associatiu i hem d'afrontar, primer, el repte de la sostenibilitat de les nostres organitzacions. Compartisc l'afirmació de Pepe Mujica quan, a una pregunta que vam fer-li durant una visita seua a València, ens va contestar: «La realidad cambia si hay

colectivos que juntan sus fuerzas para lograr cambios». ¹

Com diu Jordi Serrano, comissari de l'exposició *Les victòries cal saber veure-les* ², per afrontar els reptes de futur no hi ha travesses; la felicitat individual només és possible mitjançant la felicitat pública i aquesta es construeix amb llaços de fraternitat que donen sentit a la vida.

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=-W3zo1Uv2Pk>

² <https://fundaciohortasud.org/portfolio-item/les-victories-cal-saber-veure-les-cccc/>

Jordi Camps i Vicente

Entrevista al responsable de Cultura de la Diputació de Girona, al GEiEG

«HEM DE TREBALLAR PLEGATS, PERQUÈ LA CULTURA I LES TRADICIONS NO S'HAN DE PERDRE»

El responsable de Cultura a la Diputació considera que s'hauria d'incrementar la implicació pública en aquest àmbit i facilitar els tràmits administratius, perquè tant la cultura com les tradicions són el que ens fa singulars i ens representa com a poble i com a país.

Text i fotografia: **Jordi Camps i Linnell**

Ara que portes un any al nou càrrec a l'àrea de Cultura, com ho valores?

Molt positivament, entrar a Cultura encara et fa valorar molt més la feina que hi ha al darrere i que moltes vegades queda desapercebuda. Quan hi aterra i veus tot el teixit cultural que tenim a la demarcació i tanta gent que es dedica a mantenir la cultura ben viva, des de l'Administració només ens queda fer tot el possible per ajudar i mantenir el nostre compromís per tirar endavant aquesta tasca ingent.

Catalunya té un ric teixit cultural, a què es deu això?

Des del meu punt de vista i del que he anat contemplant, és que tenim la sort que a la gent del nostre territori li agrada fer coses. És una gent que no se sap estar quieta i que té motivació per organitzar activitats, des de temes culturals, cinematogràfics, de lectura, teatrals o esportius.

Quin paper creus que té la cultura a la nostra societat?

Hauria de tenir un paper encara més important del que té ara actualment. És important, només cal veure la quantitat de festivals que es fan, no només a la ciutat de Girona o Figueres, sinó a tot el territori. Però hauria de tenir més paper també per a l'Administració. Per la nostra part així ho entenem i hem decidit aportar 300.000 euros més en subvencions per a la cooperació local.

Cal estar amatents, doncs?

És importantíssim que, des de les institucions, sigui qui sigui l'ajuntament, el consell comarcal, la diputació o la Generalitat, escoltem les entitats culturals, perquè elles són les que fan que la nostra gent surti de casa seva. Però encara tenim molt camí a recórrer i aprendre d'altres països i territoris que han fet una tasca més gran per equiparar la cultura amb altres àmbits. I no parlo només en l'àmbit econòmic, sinó també per facilitar els tràmits, que bé sabem que a l'Administració aquests són lentíssims, com el fet de demanar una subvenció. I escoltar, que és molt important.

Quines polítiques culturals teniu al cap o ja heu endegat?

Una, com dèiem, és la de poder arribar a moltes entitats pel que fa a subvencions, amb un increment pressupostari que ens ha permès arribar a més

entitats que en anys anteriors. Concretament a Girona, convertir la Casa de Cultura en un referent, organitzant exposicions de tant relleu com la que ara es pot veure a la Casa de Cultura Les Bernardes de Salt, la retrospectiva de l'artista suís Giger, el creador d'Alien, o, com ja us avanço, altres que vindran amb artistes de renom a Girona. Això sense oblidar-nos de posar en valor els nostres artistes.

Quins és el paper concret dels ateneus al territori?

Recentment, hem parlat amb la gent dels ateneus de Catalunya que hi ha una necessitat de fer un pas més i mantenir una major col·laboració. Tenim molts ateneus a tot el territori, a Girona uns quants, però són edificis emblemàtics que els fa falta molta inversió. Hi ha d'haver un treball, no només de la Diputació, local, comarcal, provincial i nacional, per recuperar aquests edificis, alguns que han quedat en desús i altres que necessiten millora. Quan aquests estiguin en condicions, després hi haurà una altra feina: analitzar quina tasca s'ha de fer per promoure aquestes entitats, perquè, si una cosa tenim clar, és que hem de treballar plegats, perquè la nostra cultura i tradicions no s'han de perdre. En els ateneus, s'hi fa cultura, s'hi celebren les nostres tradicions i es fa en la nostra llengua catalana, que l'hem de protegir més que mai.

També la cultura popular és un altre pilar de la nostra societat.

I tant! Jo sempre penso amb la feina que fan al Foment de les Tradicions Catalanes, que s'ocupen de vetllar pel pubillatge català, perquè no es perdi aquesta tradició tan nostra que són els hereus i les pubilles a molts pobles. Per tant, es tracta d'analitzar quines tradicions tenim i com l'Administració pot ajudar a conservar-les i a promocionar-les. Una tasca molt implementada en l'àmbit local, la primera línia de trinxera. Com la celebració de les sopes i ranxos en molts pobles, balls, baixades de falles... Tot això és el que ens fa singulars i ens diferencia i representa com a poble, i com a país.

Llegeix l'entrevista sencera aquí:

DE VALLÈS A VALLÈS

Text: **Glòria Prunés**

Ja ho deia Pere Quart en les seves *Corrandes d'exili*, un dels poemes més bonics i emotius de la literatura catalana: *En ma terra del Vallès tres turons fan una serra, quatre pins un bosc espès, cinc quarteres massa terra*. «Com el Vallès no hi ha res». Us convidem a fer un passeig per aquestes contrades i conèixer-les de primera mà gràcies a la tasca i les activitats de tres dels seus ateneus.

Sentmenat

El Grup d'Amics del Museu Arxiu de Sentmenat defensa, recupera, investiga, cuida i difon el patrimoni com a base de la identitat del poble. Entre les seves activitats, destaquen exposicions temporals i visites guiades per descobrir el modernisme que amaga Sentmenat o per gaudir de la seva part més antiga amb el campanar romànic del segle XII. A la primavera, no us perdeu la Fira del Cargol, un producte típic a les taules sentmenatenques.

DESTACATS

«**El Coro**». El seu president, Pep Morella Murcia, explica que va néixer de l'impuls d'una coral claveriana, «un grup d'homes necessitava un espai per assajar, cantar i relacionar-se, i cap al 1908 van construir la Societat Coral». Així, la Societat Coral, com molts altres ateneus, va ser construït no només per la voluntat de les persones, sinó també amb el seu esforç físic i econòmic. Morella explica que allò que fa singular aquest ateneu és que, aproximadament al cap de cent anys de la seva construcció, es va fer una reforma integral a càrrec de voluntaris i voluntàries de la secció La Patilla, dirigits per qui en aquell moment era el president de l'Ateneu, l'arquitecte i enginyer Josep Permanyer. S'hi fan tot tipus d'activitats: de cultura popular com ara el Ball de Plaça i els gegants, cant coral, teatre, excursionisme... totes elles per contribuir a millorar la qualitat de vida de les persones a través del lleure. «Cada una d'aquestes activitats aporta valors —assegura el president de l'entitat—, però destacaria l'excursionisme, que ens ajuda a estimar el territori; el manteniment de la cultura popular; i la programació d'arts escèniques i cinema del Teatre». <https://elcorosentmenat.cat/>

El castell i el seu entorn. El Castell d'aquest poble del Vallès Occidental és un dels seus símbols. Tot i que està tancat al públic, els Amics de Sentmenat ofereixen visites guiades i, a la tardor, hi organitzen la Fira Medieval. També és la seu del festival de dansa Balla Vallès.

Caldes de Montbui

Des de El Coro de Sentmenat ens preparem per a una passejada d'una horeta i mitja per un antic camí ral que ens portarà fins a Caldes de Montbui, al Vallès Oriental. Seguint per la carretera principal, direcció nord, passem el Castell i continuem fins al Mas d'en Cisa, una masia antiga que, curiosament i per a desgrat del Marquès de Sentmenat, servia —i pagava impostos— als frares de Solsona. D'una zona de bosc passarem a caminar entre camps d'oliveres de Vera del Vallès, fins a trobar-nos amb la cruïlla històrica del Roure Gros. Des d'aquest punt podem passar per les ruïnes de l'antiga ermita de Sant Miquel de l'Arn i pujar cap al poblat ibèric de la Torre Roja. Entrarem a Caldes pel parc de Can Rius i, travessant el pont romànic, ens trobarem al bell mig del seu nucli antic.

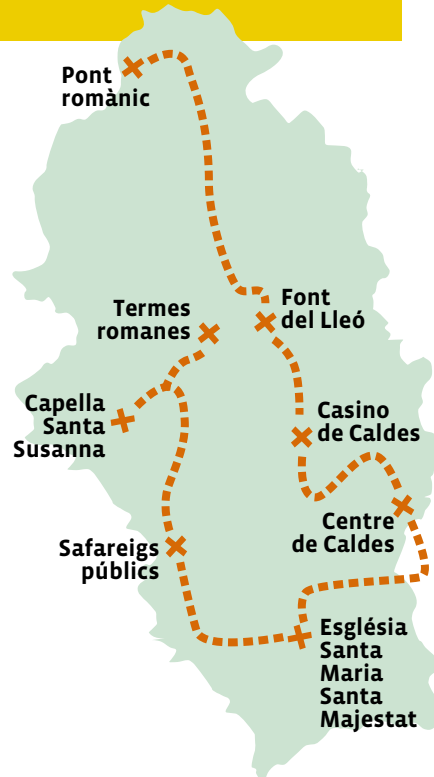
Torre Roja ©Ajuntament de Caldes de Montbui

Escaldàrium ©Ajuntament de Caldes de Montbui

Mercat de l'Olla ©Ajuntament de Caldes de Montbui

DESTACATS

Popular i republicà. El Marc Congost Martos, vocal jurídic del **Centre, Ateneu Democràtic i Progressista**, explica que «el nostre ateneu neix de la voluntat de les classes populars de trobar un lloc de reunió i difondre l'ideari republicà, valors reflectits en l'emblema de l'entitat: el triangle i el barret frigi». Pel que fa a les activitats, «des de les més clàssiques, com el teatre amb una sala recentment estrenada, totalment equipada i accessible, de 200 localitats, el cant coral, fins a esportives, com la pràctica del rugbi *touch* o els escacs, passant per la dinamització del cooperativisme amb l'impuls d'una cooperativa d'habitatge i una altra de consum de productes ecològics». La Universitat Popular de Caldes és una altra de les activitats que s'hi promouen, així com concerts de jazz i exposicions, entre d'altres. Congost assegura que «els nostres valors són la difusió cultural i el foment de l'educació en llengua catalana, una altra manera de fer empresa, com el cooperativisme, i valors, com la companyonia i la igualtat de gènere en l'esport». www.centredemocratic.cat

El petit Liceu del Vallès. Vicenta Pallarès Castelló és la presidenta de l'Associació de Cultura i d'Esplai Casino de Caldes, un ateneu ubicat en un edifici de més de 160 anys, «conservat i estimat pels seus associats, així com pels calderins i les calderines». El Casino és obert a totes les persones, entitats i escoles de la vila i dels voltants perquè aquesta, diu la seva presidenta, «és la seva missió: acollir, presentar les millors activitats culturals i compartir converses i espais. Som útils per la gran capacitat del nostre equipament; usables, perquè estem al servei de tots els qui vulguin ser-hi; culturals, perquè la nostra programació és variada i de qualitat; i emocionals, perquè dins s'hi viuen experiències entranyables». El teatre és l'activitat més representativa amb el Grup Escènic Casino. Menció especial mereixen *Els Pastorets* de Josep M. Folch i Torres, «que són la joia de les festes de Nadal». L'ateneu també acull el grup d'artistes Artsgrup i nombroses activitats que programen per cicles, com ara el Cicle de Musicasino i el Cicle de Cultura Popular. www.casinodecaldes.cat

Cites imprescindibles a Caldes. L'Escaldàrium, on foc, aigua i música narren l'origen de l'aigua termal (segon cap de setmana de juliol); **Fem bullir l'Olla!**, que acull el Mercat de l'Olla i la Caldera (tercer cap de setmana de març); i el **Mercat de Nadal**, on es pot tastar un brou cuinat amb aigua termal en l'olla gegant més gran de Catalunya (enguany, del 5 al 8 de desembre).

Bany Termal El Safareig. Espai públic remodelat on gaudir d'un bany amb propietats terapèutiques i on els habitants de Caldes rentaven la roba a mitjan segle XX.

ALGUNES RECOMANACIONS.

El Pep, a Sentmenat, i el Marc i la Vicenta, a Caldes de Montbui, ens recomanen...

Ens fem una selfie/foto?

- **Pep:** El Castell de Sentmenat.
- **Marc:** La font d'aigua calenta de la plaça de l'Església.
- **Vicenta:** Plaça de la Font del Lleó.

Amb els més petits

- **Pep:** Passejar pels voltants del castell.
- **Marc:** El parc de Can Rius.
- **Vicenta:** L'activitat periòdica del Casino: titelles, màgia, teatre, cançons...

No marxis sense fer un vermut

- **Pep:** El restaurant de taules de marbre d'El Cafè del Coro.
- **Marc:** La Cooperativa El Cafè del Centre.
- **Vicenta:** A la plaça de la Font del Lleó.

Més detalls de la ruta i enllaços d'interès:

Maria Rosa Raspall

Fotògrafa de l'Ateneu Terrassenc

L'ART DE POSAR FIL A L'AGULLA

Text: **Víctor Porres**

Fotografies: **Eric Tafalla**

Quan, de ben petita, la Maria Rosa Raspall tornava a casa de l'escola, la seva mare li deixava llegir un poema d'*El trobador català* i el seu preferit era *La terra de Xauxa*, el país on «no s'ha de passar cap pena per poder viure». Després va comprovar que a la vida real no tot eren flors i violes, i va decidir posar-hi un mica de color. Brodadora de professió, amb constància i tenacitat s'ha implicat en moltes causes socials i culturals, a les quals ha aportat la seva destresa en tot un ventall d'activitats. Ella està satisfeta d'haver fet tantes coses i de poder haver ajudat els altres. I aquest és un món millor gràcies a persones com la Maria Rosa.

Deia el cèlebre fotògraf francès Henri Cartier-Bresson que «fotografiar és un mitjà per comprendre i una manera de viure més intensament». En el cas de la Maria Rosa Raspall, no queda clar si la fotografia és causa o conseqüència de la intensitat amb què ha viscut la seva vida, però és obvi que aquesta terrassenc, que continua contagiand d'energia als seus 81 anys, és una persona que sempre ha estat àvida d'aprendre i d'ensenyar als altres tot el que li ha despertat l'interès en les seves moltes facetes artístiques i socials.

Nascuda al si d'una família humil en què no sobrava res, tot i que mai van passar gana, els records de la seva infància transcorren entre l'hort que conreava el seu pare quan sortia de treballar de la tintoreria Doré i els animals que cuidava la seva mare i que després venien a famílies riques. Tenien cabres, conills i gallines, però no formaven part del seu menú, més enllà del pedrer i les potes que no s'emportaven els compradors i que ells aprofitaven per fer caldo.

El baül dels records de la Rosa Maria és ple de vivències felices, com quan la seva mare li cantava i li explicava històries mentre la pentinava. També li donava lliçons de vida a cop de refrany: «El que no es cou per a tu, deixa-ho

ha estat part activa —i reconeguda— d'entitats com l'Associació de Veïns del Barri de Plaça Catalunya-Escola Industrial, l'Agrupació Sardanista Asert i, des de fa anys, l'Ateneu Terrassenc. Allí, més enllà de la tasca habitual que li ha merescut el sobrenom de «Maria Rosa de la Càmera», la recentment guardonada com a Sòcia d'Honor, a més de ser l'editora del butlletí, ha posat en marxa i s'ha responsabilitzat de moltes activitats, aprofitant el seu enginy i la seva traça: la llumeneta de Nadal, el pessebre amb el mestre Saza, la parada de Sant Jordi de la plaça Vella, la ballada de sardanes durant la Fira Modernista al Vapor Gran, la participació de les escoles del barri recitant poemes a la Diada de la Mare de Déu de Montserrat, la confecció artesanal d'escuts per a tots els membres de la Junta... Com diu ella mateixa: «M'estimo més estar cansada que avorrida!».

A part del seu activisme cultural i associatiu, i el seu amor per la poesia, les dues grans passions de la Maria Rosa són la costura i el ball. Quan tenia uns 7 anys, una tieta la va convidar a passar uns dies a Barcelona perquè eren festes al barri, i allí va es va quedar embadalida veient com la seva cosina estava brodant un vestit en una màquina de cosir. Li va semblar tan apassionant aquella activitat que va preferir continuar veient treballar la seva cosina que anar a la festa. De fet, es va dir a si mateixa: «De gran, jo seré brodadora». I vaja si ho va ser! Les dones del barri se la rifaven perquè els arreglés els vestits.

El ball també li ha reportat moltes satisfaccions. De petita va entrar a ballar a l'Esbart Vallparadís del Casal de Sant Pere i, com era molt alta per la seva edat, va acabar actuant de cover a les ballades dels grans. Més tard, en una de les ballades de sardanes que es feien al Centre Cultural El Social, va conèixer el que seria després el seu marit: Miquel Soler, un d'aquells «niños bien» que anaven al Social a jugar al billar, però que, per amor, va canviar els tacs per les espadenyes amb vetes. Poc després, tots dos van tenir l'honor d'actuar en el primer Ball de Plaça organitzat després de la guerra civil.

El que més li ha agradat sempre a la Maria Rosa del ball és saltar i saltar, perquè té la sensació de desafiar la gravetat, com si estigués surant. Ara li diuen: «Ja no balles tant», i ella respon amb sorna: «Com vols que balli si porto una pròtesi al genoll i una al braç?». Tot i això, quan sona la música, els seus peus —que no entenen de traumatologia— no poden evitar moure's i preparar-se per a l'enlairament.

cremar». La qüestió és que a la Rosa Maria li «couen» no només els seus problemes, sinó també els dels altres, i per això li és impossible mirar cap a un altre costat quan és testimoni d'injustícies o necessitats. Una vegada es va queixar de les xeringues usades que apareixien als voltants d'una discoteca i, com no li feien cas, es va posar uns guants, va recollir les agulles i les va portar a l'Ajuntament.

Lligada al món associatiu des de ben petita, Maria Rosa

Laia Ferrer

Entrevista a la periodista esportiva i presentadora de TV

«L'ESPECTADOR EM VA JUTJAR I QÜESTIONAR PER SER DONA»

Text: **Olatz Zubia Zeberio**

Fotografia: **Arxiu Laia Ferrer**

Apassionada dels esports, es va convertir en la primera dona a cobrir la Fórmula 1 en l'àmbit estatal, raó per la qual va haver de fer front als prejudicis masclistes. Explica que la seva experiència al teatre l'ha ajudat a desenvolupar-se davant les càmeres.

Quan i com comença la teva relació amb el Cercle de Gràcia?

A la infància quan, essent com soc del barri de Gràcia, anava amb els meus pares a veure la representació anual de l'*Estel de Natxaret* del Cercle Catòlic, al qual ja pertanyien alguns membres de la meva família. Un Nadal amb cinc o sis anys vaig sortir d'allà dient-li a la meva mare: «Vull fer teatre i sortir en aquesta obra», i, mitjançant el meu oncle, vaig poder-hi entrar. I l'any següent estava fent aquella obra que jo havia vist tantes vegades.

Quins valors o aprenentatges d'aquella època romanen en la Laia adulta i professional?

El teatre em va aportar cultura, però també els valors de l'esforç, companyonia, disciplina o compromís i, especialment, el de la superació de la vergonya. Valors infinits que m'han ajudat a la meua vida adulta, no només com a periodista, sinó també a la meua vida personal.

On rau la teua relació amb el periodisme, els esports i, especialment, amb el motor?

Del meu pare, que era un malalt dels esports. A casa sempre miràvem qualsevol retransmissió esportiva, essent el futbol i l'F1 les reines. Allò va calar en mi i d'aquí ve la meua passió periodística i personal.

A quins prejudicis laborals i socials vas haver d'enfrontar-te com a dona pionera en l'àmbit català i espanyol a l'F1? I quins mai van existir?

Al del públic. La meua arribada a la Fórmula 1 va ser un xoc per a l'espectador. No pas per a mi, que em moria per fer-ho o per als companys de la Corporació o el *pàdoc*. D'una banda, em vaig sentir molt jutjada i qüestionada i em va costar molt poder demostrar que no estava allà pel fet de ser dona, sinó pel fet que era igual de vàlida que un company home. De l'altra, em vaig sentir amb l'obligació de demostrar molt més que ells, els quals, només pel fet de ser homes, no se'ls qüestionava. Tot plegat em va portar a esforçar-me més, ser encara millor professional i fer que ningú pogués posar en dubte la meua feina.

Va canviar aquesta perspectiva envers la dona després de vuit anys?

Crec que sí. La normalització del fet d'entendre que les dones podem saber exactament igual o més d'un esport que un home fou el gran avenç social. Individualment, em sento orgullosa de ser pionera en aquest sentit: cobrir una cosa que

se suposava que només podien fer els homes. També de cara a les noves generacions, que ara pugen sense les pors i els estigmes de la meua i amb la convicció que ho poden fer i no seran qüestionades.

Tornant a tu. Has fet de tot, d'esports a informatius passant per l'entreteniment o gal·les especials. Quin balanç fas de la teua trajectòria camaleònica?

Molt positiu. Considero que soc una persona polivalent, que pot fer moltes coses, i agraeixo infinitament cada oportunitat que rebo. A més, soc una persona inquieta, que m'agraden els reptes i, si sempre fes el mateix, m'avorriria.

Ara per ara, quins són els teus projectes?

Ara mateix combino la meua feina fixa al 3/24 amb programes especials d'esports.

Per últim, quin consell donaries a les futures periodistes?

Els diria que, si és la seva passió, lluitin per ella perquè és una feina apassionant. Poder dir que t'aixeques a les quatre de la matinada per anar a treballar i ets feliç de fer-ho és un privilegi i el millor regal que hi ha.

Descobreix altres detalls interessants de la carrera de Laia Ferrer aquí:

Gaudir i
protegir

L'equilibri
perfecte

A la natura, els actes
incívics no hi caben.

Descobreix l'equilibri entre gaudir i protegir a
espaisnaturals.cat

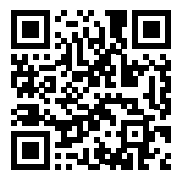
Generalitat
de Catalunya

FES UN DONATIU, AJUDA ALS ATENEUS!

Descobreix tots els projectes
d'entitats oberts a donacions
i els avantatges fiscals

Si sou una entitat federada i voleu recollir donatius per a projectes de la vostra entitat, a través de la FAC, contacteu amb ateneus@ateneus.cat

donatius.sifac.cat

